

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
MƏRKƏZİ BANKI

PUL SİYASƏTİ İCMALI 2023

Yanvar - Dekabr

2023
№4

MÜNDƏRİCAT

Ön söz	3
I. Qlobal iqtisadi mühit	4
1.1. Dünya iqtisadiyyatında meyillər	4
1.2. Qlobal əmtəə bazarları	8
1.3. Qlobal maliyyə bazarları	12
II. Daxili makroiqtisadi şərait	16
2.1. Xarici sektor	16
2.2. İqtisadi aktivlik	21
2.3. İnflyasiya prosesləri	28
III. Monetar şərait	33
3.1. Pul siyasəti qərarları və alətləri	33
3.2. Pul təklifi	38
3.3. Valyuta bazarı və manatın məzənnəsi	41
İstifadə olunmuş qrafik və cədvəllər	44

ABREVIATURALAR

AMB	Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı
BƏT	Beynəlxalq Əmək Təşkilatı
Bİİ	Biznes İnam İndeksi
BVF	Beynəlxalq Valyuta Fondu
BXİ	Birbaşa Xarici İnvestisiyalar
Qİİ	Qlobal İqtisadi İcmal
DSK	Dövlət Statistika Komitəsi
DGK	Dövlət Gömrük Komitəsi
FAO	BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı
FES	Federal Ehtiyatlar Sistemi
İEOÖ	İnkişaf Etməkdə Olan Ölkələr
İEÖ	İnkişaf Etmiş Ölkələr
İƏİT	İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı
İİİ	İstehlakçı İnam İndeksi
İQİ	İstehlak Qiymətləri İndeksi
KİQİ	Kənd Təsərrüfatı Məhsullarının İstehsalçı Qiymətləri İndeksi
NEM	Nominal Effektiv Məzənnə
OPEC	Neft İxrac Edən Ölkələrin Təşkilatı
ÖİMDN	Ötən İlin Müvafiq Dövrünə Nəzərən
REM	Real Effektiv Məzənnə
RSM	Real Sektorun Monitorinqi
SİQİ	Sənaye Məhsullarının İstehsalçı Qiymətləri İndeksi
SMİ	Satınalma Menecerləri İndeksi
ÜDM	Ümumi Daxili Məhsul
ÜTT	Ümumdünya Ticarət Təşkilatı
XV	Xarici Valyuta
XDA	Xalis Daxili Aktivlər
XXA	Xalis Xarici Aktivlər

ÖN SÖZ

2023-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı global geosiyasi gərginliyin davam etdiyi, global iqtisadi aktivliyin nisbətən zəif olduğu, əksər ölkələrdə sərt pul siyasətinin yürüdüldüyü, global inflyasiya təzyiqlərinin nisbətən səngidiyi bir mühitdə fəaliyyət göstərmişdir. Beynəlxalq konyunktur tədiyə balansı baxımından ümumilikdə Azərbaycan üçün əlverişli olmuş, ölkədə iqtisadi artım davam etmişdir.

Hesabat ilində həm xarici və daxili amillərin dəyişimi, o cümlədən həyata keçirilən antiinflyasiya siyasəti nəticəsində illik inflyasiyada azalma meyilləri güclənmişdir. İlin son aylarında inflyasiya hədəf daxilində formalaşmağa başlamışdır. Tərəfdaş ölkələrdə qiymət artımlarının səngiməsindən əlavə manatın nominal effektiv məzənnəsinin möhkəmlənməsi ölkəyə inflyasiya idxalının azalmasında mühüm rol oynamışdır.

Pul siyasəti qərarları monetar şərait vasitəsilə inflyasiyanın hədəf daxilində idarə edilməsinə yönəldilmişdir. Yenilənmiş makroiqtisadi proqnozlar da nəzərə alınmaqla il ərzində faiz dəhlizi parametrlərinə ilk öncə artım, daha sonra isə azalma istiqamətində dəyişikliklər edilmişdir. Pul siyasətinin ötürücülüüyünün gücləndirilməsi istiqamətində tədbirlər davam etdirilmişdir. Pul bazarında əməliyyatlar üzrə orta faiz dərəcələri faiz dəhlizinin dəyişiminə reaksiya verməkdə davam etmişdir.

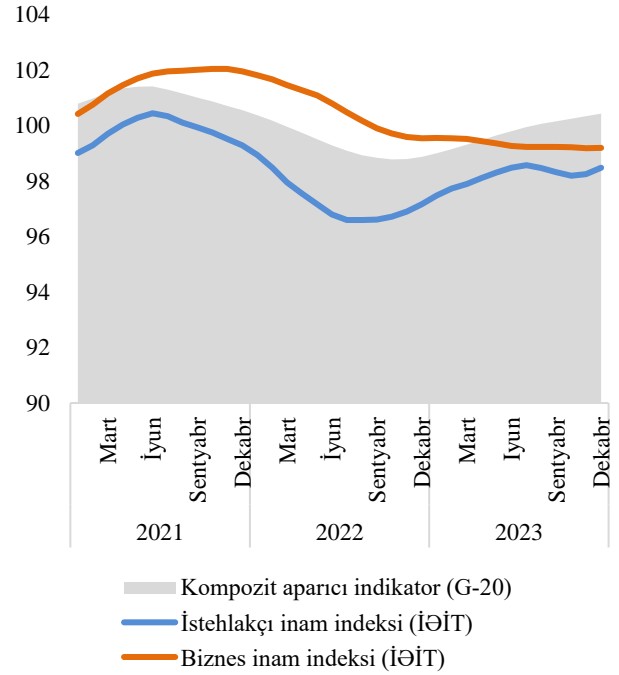
I. QLOBAL İQTİSADI MÜHİT

1.1. Dünya iqtisadiyyatında meyllər

2023-cü il geosiyasi və geoiqtisadi gərginliklər fonunda qlobal iqtisadi aktivliyin və beynəlxalq ticarətin zəif bərpası ilə xarakterizə olunur. Ötən il tələb, beynəlxalq əmtəə bazarlarında dalğalanmalar və inflyasiya təzyiqlərinə cavab olaraq əksər mərkəzi banklar pul siyasətini sərtləşdirmişdir. Hesabat ilinin sonuna qlobal inflyasiya 2022-ci ildəki pikə nəzərən əhəmiyyətli dərəcədə azalsa da, pandemiya əvvəlki səviyyəsindən yüksək olaraq qalmışdır.

2023-cü ildə pandemiyanın mənfi təsirlərinin davam etməsi, mərkəzi bankların pul siyasəti və əksər ölkələrdə inflyasiyanın azalan istiqamətdə dəyişimi qlobal iqtisadi aktivlik göstəricilərinə təsir etmişdir. İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (İƏİT) ölkələri üzrə İstehlakçı İnamı İndeksi (İİİ) əsasən artmağa meyilli olmuşdur.

Qrafik 1. Qlobal iqtisadi aktivlik göstəriciləri

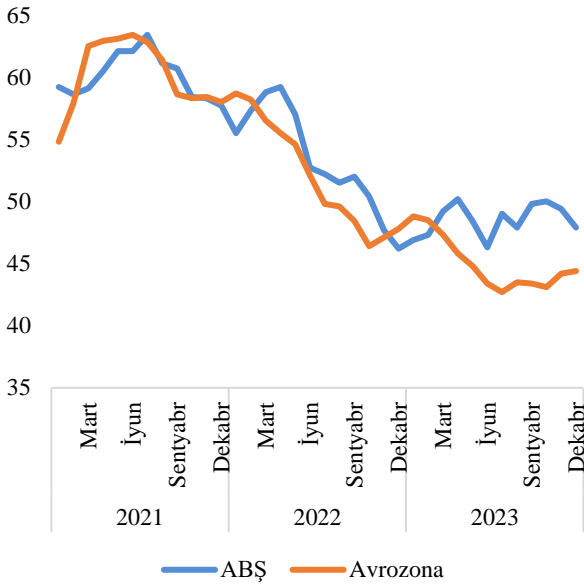

Mənbə: İƏİT

Maliyyə bazarlarındakı qeyri-müəyyənlik fonunda İİİT ölkələri üzrə biznes sektorunda iqtisadi aktivlik göstəricisi olan Biznes İnam İndeksi (Bİİ) azalmışdır. Bununla belə G-20 ölkələrinin iqtisadi aktivliyini göstərən Kompozit Aparıcı İndikator (KAİ) artmışdır.

İstehsal sektorunda iqtisadi meylləri göstərən Satınalma Menecerləri İndeksi (SMİ) hesabat ilinin əvvəli ilə müqayisədə ilin sonunda ABŞ-də artmış, Avrozonada azalmışdır.

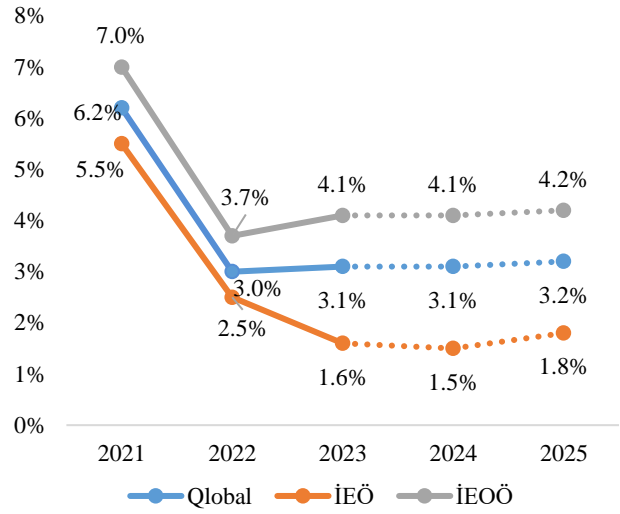
Qrafik 2. Satınalma Menecerləri İndeksi (SMİ)

Mənbə: Markit Economics

Qlobal iqtisadiyyatda baş verən proseslər beynəlxalq təşkilatların proqnozlarına təsir etmişdir. Belə ki, Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF) 2024-cü ilin yanvar hesabatında 2023-cü ildə qlobal artımı 3.1% qiymətləndirmişdir. Bu da 2023-cü ilin oktyabr hesabatındakı proqnozdan 0.1 f.b. yuxarıdır. Hesabatda 2024-cü il üzrə qlobal iqtisadi artım proqnozu 0.2 f.b. yuxarı doğru dəyişdirilərək 3.1% səviyyəsinə qaldırılmışdır. 2025-ci il üzrə isə qlobal iqtisadi artım proqnozu 3.2% səviyyəsində dəyişməz saxlanılmışdır.

Qrafik 3. İqtisadi artım proqnozu, %

Mənbə: BVF, 2024-cü il yanvar hesabatı

BVF yanvar hesabatında İnkişaf Etmiş Ölkələr (İEÖ) qrupu üzrə iqtisadi artım proqnozunu 2023-cü ildə 1.6% olaraq qiymətləndirilmişdir. Bu da 2023-cü il oktyabr hesabatındakı proqnoza nəzərən 0.1 f.b. çoxdur. Ötən hesabatla (2023-cü il oktyabr) müqayisədə İEÖ-lər qrupu üzrə 2024-cü ilə iqtisadi artım proqnozu 0.1 f.b. yuxarı doğru dəyişdirilərək 1.5% müəyyən edilmişdir. 2025-ci il üzrə iqtisadi artım proqnozu isə dəyişdirilməyərək 1.8% səviyyəsində saxlanılmışdır.

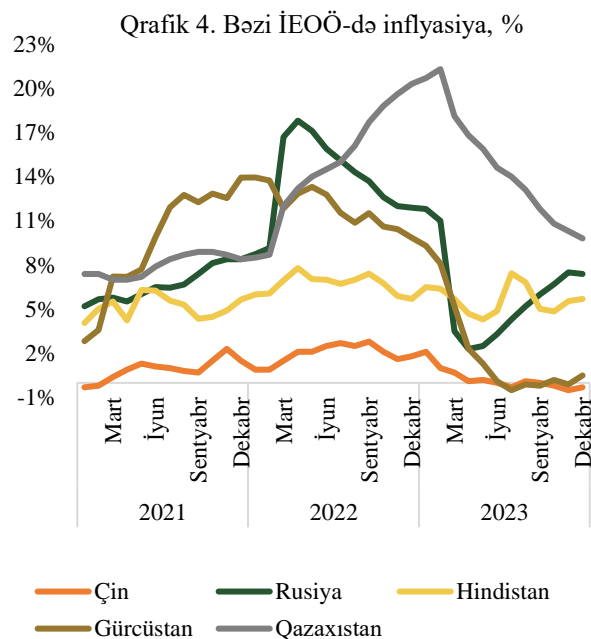
İqtisadi artım proqnozlarında ötən hesabatla müqayisədə 2024-cü ilə Avrozona üzrə 0.3 f.b., Yaponiya üzrə

0.1 f.b. aşağıya doğru, ABŞ üzrə 0.6 f.b. yuxarıya doğru dəyişiklik edilmişdir. Birləşmiş Krallıqda isə artım proqnozu dəyişməz saxlanılmışdır.

BVF yanvar hesabatında İnkişaf Etməkdə Olan Ölkələr (İEOÖ) üzrə 2023-cü ildə iqtisadi artımı 4.1 % (ötən hesabatla müqayisədə 0.1 f.b. çox) qiymətləndirmişdir. 2024 və 2025-ci illər üzrə iqtisadi artım 0.1 f.b. yuxarı dəyişdirilərək müvafiq olaraq 4.1% və 4.2% proqnozlaşdırılmışdır. Bu ölkə qrupu üzrə 2023-cü ildə iqtisadi artım Asiyada 5.4%, Avropada 2.7%, Latın Amerikasında 2.5%, Orta Şərq və Mərkəzi Asiyada 2.0% və Sub-Sahara Afrikasında isə 3.3% səviyyəsində qiymətləndirilmişdir. 2024-cü il üzrə isə proqnozlar Asiyada 0.4 f.b., Avropada 0.6 f.b. yuxarıya doğru, Latın Amerikasında 0.4 f.b., Orta Şərq və Mərkəzi Asiyada 0.5 f.b. və Sub-Sahara Afrikasında 0.2 f.b. azaldılmışdır.

BVF yanvar hesabatında 2023-cü ildə qlobal inflyasiyanı 6.8% qiymətləndirir. Bu oktyabr hesabatındakı

proqnoz ilə müqayisədə 0.1 f.b. azdır. Qlobal inflyasiya proqnozu 2024-cü il üzrə dəyişdirilməyərək 5.8% səviyyəsində, 2025-ci il üzrə isə 0.2 f.b. azalma ilə 4.4% səviyyəsində müəyyənləşdirilmişdir.

Mənbə: Milli Statistika İdarələri

2024-cü ildə İEOÖ-lərlə müqayisədə İEO-də inflyasiyanın daha sürətlə azalacağı gözlənilir. Belə ki, 2024-cü ildə inflyasiyanın İEO-lərdə 2 f.b. azalaraq 2.6%, İEOÖ-lərdə isə 0.3 f.b. azalaraq 8.1% səviyyəsində olacağı proqnoz edilir. Hesabatda inflyasiya proqnozu İEO-lər üçün həm 2024-cü il, həm də 2025-ci il üzrə aşağı reviziya

edilmişdir. İEOÖ-lər üçün isə 2024-cü il üzrə qaldırılmışdır.

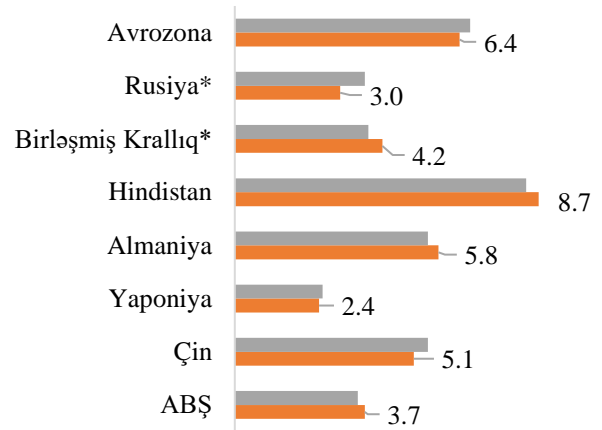
İnflyasiyanın azalmasının əsas amilləri ölkələrə görə fərqlənir. Bununla belə, BVF-nin hesabatında inflyasiyanın azalmasının əsas səbəbi kimi mərkəzi bankların sərt pul siyasəti və qlobal əmtəə qiymətlərində davam edən enişlər göstərilir.

Hesabata görə 2024-cü ildə ölkələrin təxminən 80%-ində orta illik və baza inflyasiyanın aşağı düşəcəyi gözlənilir. İnflyasiya hədəfi olan ölkələr arasında inflyasiyanın 2023-cü ilin sonunda hədəfdən 1.7 f.b. yuxarı olduğu qiymətləndirilir. Hədəfdən uzaqlaşmanın 2024-cü ilin IV rübündə isə 0.6 f.b. olacağı proqnozlaşdırılır. Əksər ölkələrin 2025-ci ilə qədər inflyasiya hədəflərinə (və ya hədəf diapazonunun orta nöqtələrinə) çatacağı gözlənilir.

2023-cü ilin sonunda işsizlik səviyyəsi əvvəlki ilin sonu ilə müqayisədə Birləşmiş Krallıq, ABŞ, Almaniya və Hindistanda artmış, Rusiya,

Çin, Yaponiya və Avrozonada isə azalmışdır.

Qrafik 5. İşsizlik səviyyəsi, %

■ 2022-ci ilin dekabr ayı ■ 2023-cü ilin dekabr ayı

* Rusiya və Birləşmiş Krallıq üzrə məlumatlar 2023-cü ilin noyabr ayına aiddir.

Mənbə: Trading Economics

İƏİT-in 2023-cü il noyabr hesabatında qlobal iqtisadiyyata dair bir sıra risklər qeyd edilir. Hesabatda Yaxın Şərqi regionunda baş verən gərginliyin genişlənməsi hazırkı dövrün əsas narahatlığı olaraq qeyd olunmuşdur. Mövcud geosiyasi problemlər əmtəə, xüsusilə də enerji qiymətlərində yenidən artımlara, qlobal təchizat zəncirində fasilələrə və maliyyə bazarlarında risklərin yenidən qiymətləndirilməsinə səbəb ola bilər.

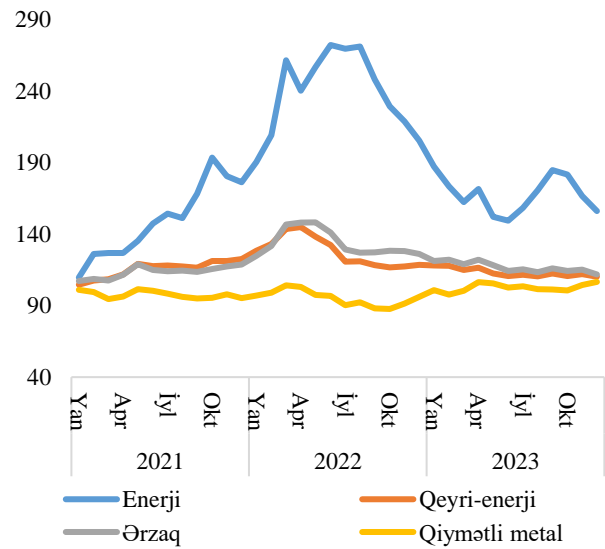
1.2. Qlobal əmtəə bazarları

2023-cü ildə əksər mərkəzi banklar tərəfindən keçirilən sərt pul siyasəti, iqtisadi artımın zəifləməsi, qlobal iqtisadiyyatın davam edən geosiyasi gərginliklərə adaptasiyası və pandemiyadan qaynaqlanan bəzi məhdudiyətlərin aradan qalxması qlobal bazarlarda əksər əmtəələr üzrə qiymətlərin azalmasına səbəb olmuşdur. Proqnozlara görə əmtəə qiymətlərinin gələcək trayektoriyası iqlim dəyişikliyi və geoiqtisadi qeyri-müəyyənliklər fonunda formalaşacaqdır.

2023-cü ildə qlobal iqtisadi artımın zəifləməsi, bəzi regionlarda əlverişsiz hava şəraitinin məhsuldarlığa mənfi təsirləri, beynəlxalq yükdaşıma xərclərinin pandemiyadan əvvəlki səviyyəyə qayıtması əmtəə bazarlarında qiymətlərə təsir edən əsas amillərdən olmuşdur. Dünya Bankının (DB) əmtəə bazarları haqqında yanvar hesabatına əsasən ümumi əmtəə qiymət indeksində ötən il 18.4% azalma qeydə alınmışdır. 2023-cü ildə enerji qiymətləri 24%,

qeyri-enerji 5.2%, ərzaq qiymətləri 7.4%, gübrələr 36%, metallar və minerallar isə 4.9% azalmışdır. Bununla belə, içkilər üzrə 24.7%, qiymətli metallar üzrə isə 10.8% qiymət artımı müşahidə edilmişdir.

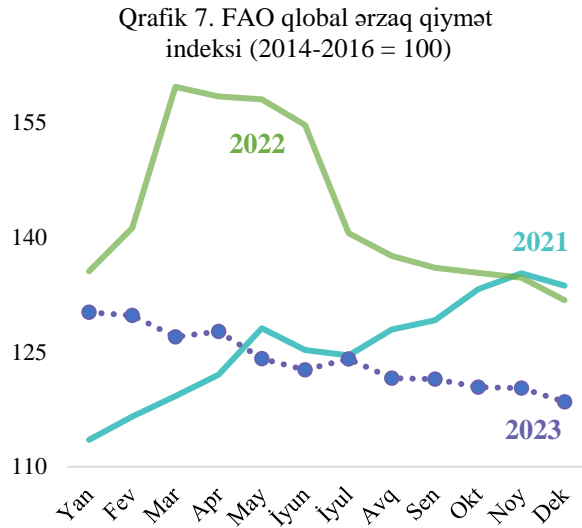
Qrafik 6. Qlobal əmtəə qiymət indekslərinin dinamikası (2020 dekabr=100)

Mənbə: Dünya Bankı

BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı (FAO) tərəfindən açıqlanan ərzaq qiymət indeksi ötən il 10.1% azalmışdır. İl ərzində FAO ərzaq qiymət indeksinin azalmasına əsasən taxıl, bitki yağları və süd məhsullarının qiymətlərindəki azalmalar təsir etmişdir. Lakin, əlverişsiz hava şəraitinin təsiri ilə

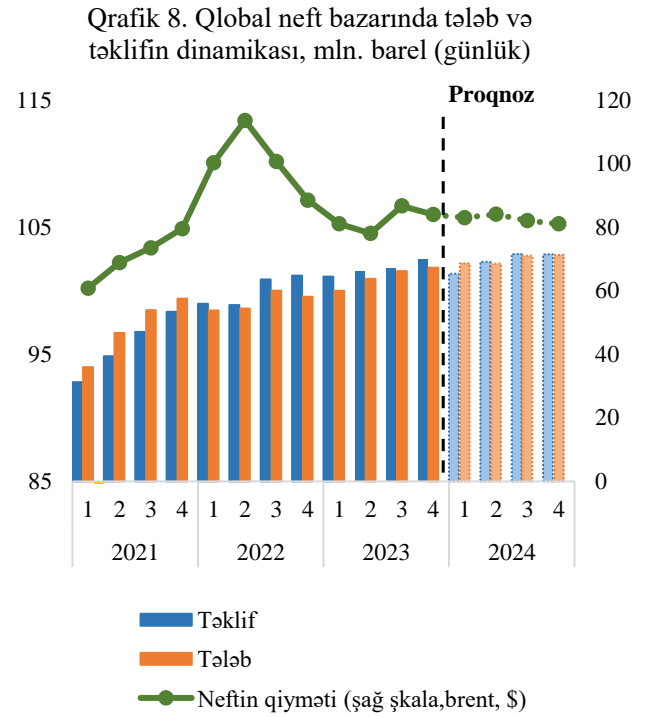
şəkər qiymətləri il ərzində artaraq son dövrlərin pik səviyyəsinə çatmışdır. İlin sonunda bir qədər azalan şəkər qiymət indeksində yekunda illik 14.9% artım qeydə alınmışdır.

Mənbə: FAO

Ötən il neft qiymətlərində baş verən kəskin dalğalanmalarla yadda qalmışdır. İlin ilk yarısında azalma meyilli olan neft qiymətlərində ikinci yarımildə artım müşahidə olunmuşdur. Ümumilikdə, 2022-ci ildə son dövrlərin maksimum səviyyəsinə qalxan neft qiymətləri ötən ildə bir qədər enmişdir. Belə ki, Brent markalı neftin bir barel üçün orta qiyməti 2023-cü ildə 82.2 ABŞ dolları olmuşdur ki, bu da 2022-ci ilin

orta qiymətindən (99.2 ABŞ dolları) 17.1% aşağıdır.

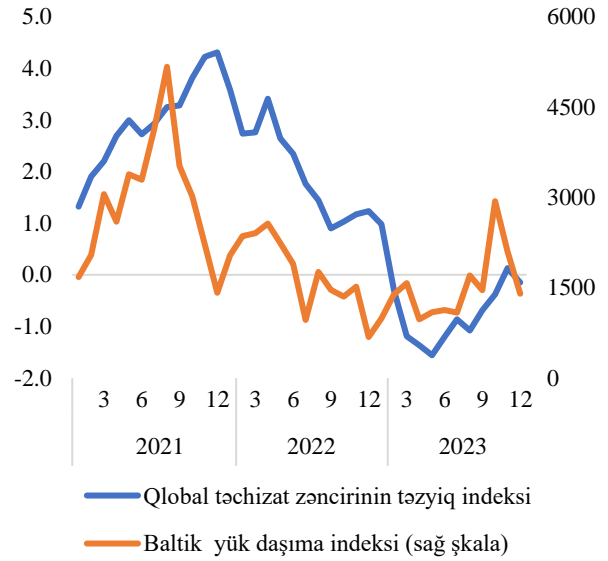
Mənbə: ABŞ Enerji İnformasiya Administrasiyası (EIA)

ABŞ Enerji İnformasiya Administrasiyasının (EIA) yanvar ayındakı hesabatında növbəti illərdə enerji qiymətlərinin daha stabil olacağı proqnozlaşdırılır. Belə ki, Brent markalı neftin bir barelinin orta qiymətinin 2024-cü ildə 82 ABŞ dolları (oktyabr proqnozu 94 ABŞ dolları), 2025-ci ildə isə 79 ABŞ dolları olacağı gözlənilir. Proqnozların cari qeyri-müəyyənliklər fonunda verildiyi, davam edən geosiyasi gərginliklərin, xüsusilə Yaxın Şərqi

regionunda alovlanan münaqişənin neft qiymətlərinə artırıcı təsir göstərmə ehtimalı hesabatda qeyd olunmuşdur. Eyni zamanda, qeyri-OPEC+ ölkələrində artan neft hasilatı və neftə olan qlobal tələbin azalması OPEC+ ölkələri tərəfindən neft istehsalının azaldılması üzrə təşəbbüslərin 2024-cü ildə də davam etməsinə səbəb ola bilər. Ümumilikdə, neft qiymətlərinə artırıcı və azaldıcı təsir göstərə biləcək risklər bir-birini tarazlaşdırdığı üçün növbəti dövrlərdə neft qiymətlərinin əhəmiyyətli dəyişimi gözlənilmir.

Avropada iqtisadi artımın zəifləməsi və qışın mülayim keçməsi təbii qaza olan tələbin azalması üçün şərait yaratmışdır. Nəticədə, anbarlardakı qaz ehtiyatları orta səviyyədədən yüksək olaraq qalmış və təbii qaz qiymətləri kəskin enmişdir. Belə ki, ötən ildə Niderland TTF indeksi üzrə 1000 m³ qazın orta qiyməti 2022-ci ilin orta göstəricisi ilə müqayisədə (1405 avro) təqribən 70% azalaraq 429 avro səviyyəsinə düşmüşdür.

Qrafik 9. Qlobal təchizat və daşıma indekslərinin dinamikası (2021-2023)

Mənbə: Nyu-York FES, Statista

Gərgin geosiyasi və geoiqtisadi proseslərlə yadda qalan son illərdə bir neçə mənfi şokdan təsirlənən qlobal təchizat zəncirinin bərpasıyla daşıma xərclərinin və müddətlərinin normal səviyyəyə qayıtması ilin ikinci yarısından inflyasiyanın gözləniləndən daha sürətli azalmasına şərait yaratmışdır. Nyu-York Federal Ehtiyat Sistemi tərəfindən hesablanan Qlobal Təchizat Zəncirinin Təzyiq İndeksi 2023-cü ildə əhəmiyyətli azalaraq pandemiyadan əvvəlki səviyyəsinə qayıtmışdır.

BVF-nin son hesabatına əsasən enerji və qeyri-enerji əmtəə qiymətlərinin növbəti illərdə azalacağı gözlənilir. Belə ki, 2024 və 2025-ci illərdə neftin orta illik qiymətinin təxminən 2.3% və 4.8%, qeyri-enerji əmtəə qiymətlərinin isə müvafiq olaraq 0.9% və 0.4% azalacağı proqnozlaşdırılır.

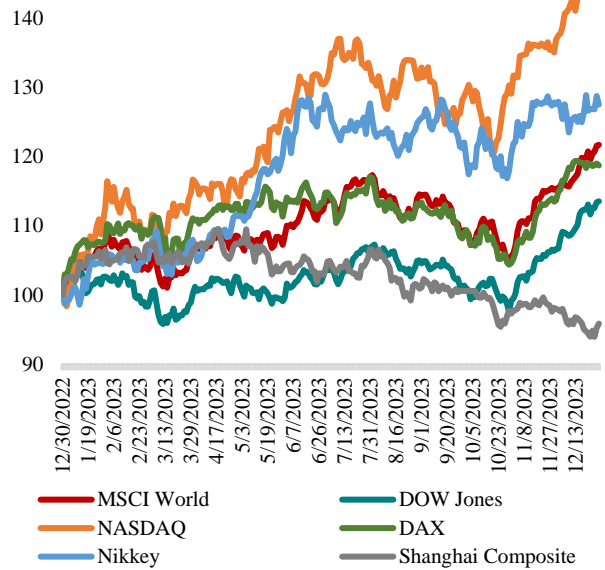
1.3. Qlobal maliyyə bazarları

Qlobal maliyyə bazarları 2023-cü ildə gözləntilərdən daha yüksək dayanıqlıq nümayiş etdirmişdir. Mərkəzi bankların sərt pul siyasətinin davam etməsinə baxmayaraq əksər səhm qiymətləri yüksəlmişdir. İnvestorların ilin əvvəlindəki tənəzzüllə bağlı narahatlıqları ilin sonuna doğru qlobal iqtisadiyyatın yumşaq eniş edəcəyi gözləntisi ilə əvəz olunmuşdur.

Ölkələrin əksəriyyətində inflyasiyanın hədəfdən yüksək olması səbəbindən 2023-cü ildə əksər mərkəzi banklar sərt pul siyasətini davam etdirmişlər. Əsasən ilin birinci yarısında pul siyasəti daha da sərtləşdirilmişdir. İkinci yarımildə isə artıq kifayət dərəcədə yüksəldilmiş faizlərin sabit saxlanması müşahidə edilmişdir. Bununla belə, mərkəzi bankların siyasət qərarlarında getdikcə asinxronlaşma nəzərə çarpır. Belə ki, mərkəzi bankların pul siyasətini digərlərinə nəzərən daha erkən sərtləşdirməyə başladığı və inflyasiyanın kifayət qədər aşağı düşdüyü bəzi ölkələrdə faizlər 2023-cü ilin ikinci

yarısından etibarən azaldılmağa başlanmışdır. İqtisadiyyatı stimullaşdırmaq məqsədilə yumşaq pul siyasəti yürüdən Yaponiya Mərkəzi Bankı mənfi faiz (-0.1) dərəcəsinin tətbiqinə davam etmiş, Çin Xalq Bankı isə daşınmaz əmlak sektorundakı gərginlik və inflyasiyanın kəskin enməsi fonunda siyasət faizini 3.65%-dən 3.45%-ə endirmişdir. Lakin il ərzində dünyanın aparıcı mərkəzi banklarından olan FES faiz dərəcəsinə 4.25-4.5%-dən 5.25-5.5%-ə, İngiltərə Bankı 3.5%-dən 5.25%-ə, Avropa Mərkəzi Bankı isə 2.5%-dən 4.5%-ə qaldırmaqla sərtləşməni davam etdirmişdir.

Qrafik 10. Fond birjalarında meyillər (dekabr 2022=100)

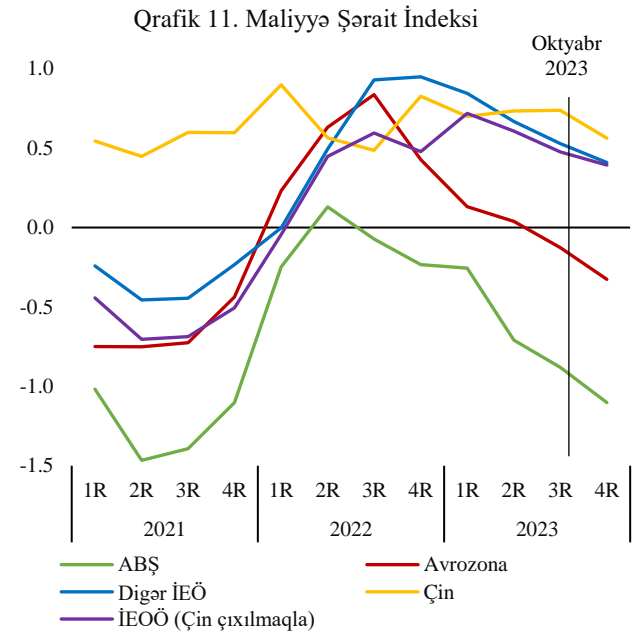

Mənbə: Bloomberg

2023-cü ilin əvvəlində qlobal iqtisadi tənəzzüllə bağlı formalaşan gözləntilərin yekunda tam gerçəkləşməməsi, eyni zamanda ilin ikinci yarısından etibarən inflyasiyanın azalması tempinin sürətlənməsi investorların 2024-cü ildə faiz dərəcələrinin azaldılması gözləntilərini artırmışdır. Nəticədə, birjalarda müsbət dinamika müşahidə olunmuş və əksər əsas səhm indekslərində ikirəqəmli artım əldə edilmişdir. İl ərzində NASDAQ indeksi 44.1%, Dow Jones 13.5%, FTSE Eurotop 11.5%, DAX 18.7%, Nikkey 27.5%, MSCI World 21.7% dəyər qazanmışdır. Shanghai Composite indeksi hesabat ilində 4.2% dəyər itirmişdir ki, bu da, əsasən, Çinin daşınmaz əmlak bazarındakı proseslərdən təsirlənmişdir. Ən yüksək dəyər artımı isə Moskva birjasında yaşanmışdır. Belə ki, ötən il MOEX RX indeksi 101.1% dəyər qazanmışdır. FTX və Binance kimi nəhəng kriptoalyuta birjalarına qarşı açılan cinayət işlərinə baxmayaraq, Bitcoin kriptoalyutasının

dəyəri 2023-cü ildə təxminən 1.5 dəfə (149%) yüksəlmişdir.

İnflyasiya təzyiqlərinin azalmağa davam etməsi ilin sonuna doğru qabaqcıl iqtisadiyyatlarda pul siyasətinin qarşıdakı rüblərdə yumşaldılacağına dair gözləntiləri gücləndirmişdir. Nəticədə qlobal maliyyə şəraiti oktyabr ayından etibarən xalis olaraq yumşalmışdır.

BVF-nin yanvar-2024 hesabatına əsasən qlobal olaraq istiqraz gəlirliliyi oktyabr ayından etibarən əhəmiyyətli dərəcədə aşağı düşmüşdür. Bu meyil özünü, xüsusən, daha uzun müddətli istiqrazlar üzrə göstərmişdir. Bunun da

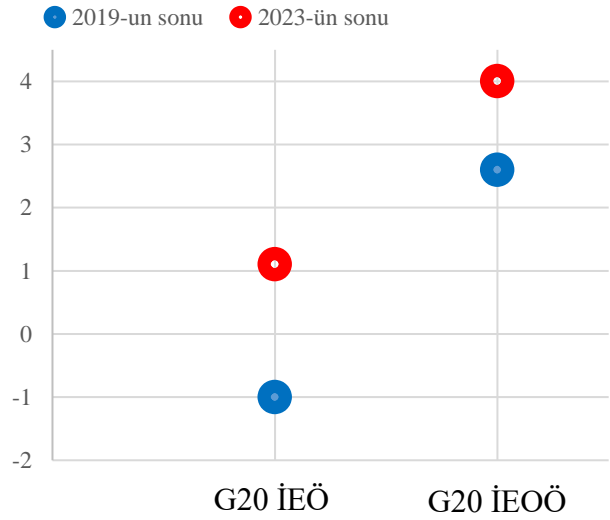
başlıca səbəb amili kimi investorların faiz dərəcələrinin gələcəkdəki azalması ilə bağlı gözləntiləri qeyd edilmişdir.

Hesabatda həmçinin investorların makroiqtisadi vəziyyətlə bağlı nikbinliyinə baxmayaraq borcalanların maliyyə vəziyyətinin pisləşdiyi vurğulanmışdır. Belə ki, borcalanların bəzi qrupları üzrə defoltlar artmaqda davam etmişdir. Bəzi iqtisadiyyatlarda zəif tələb və yüksək borclanma xərcləri daşınmaz əmlak sektorundakı borcalanlar arasında defolt risklərini artırmaqla bank sistemində narahatlıq yaratmışdır.

Hesabata əsasən əhəmiyyətli faiz dəyişkənliyi fonunda inkişaf etməkdə olan ölkələrdəki aktivlərlə ABŞ xəzinədarlıq istiqrazlarının gəlirliyi arasında korrelyasiya artmışdır. Qabaqcıl iqtisadiyyatlarda yüksək gəlirlilik inkişaf etməkdə olan bazarlardakı aktivlərin xaricə axınına səbəb olmuşdur. Yüksək faiz mühitində formalaşan sözügedən maliyyə şərtləri bəzi regionlarda, xüsusən, zəif inkişaf etməkdə olan və

ABŞ-dakı faizlərlə spread fərqləri sürətlə daralan ölkələrin iqtisadiyyatlarında çətinliklər yaratmaqda davam edə bilər.

Qrafik 12. Uzun müddətli real faiz dərəcələri, %

Mənbə: BVF

Hesabatda qlobal artıma və nəticədə maliyyə sistemində təsir edə biləcək müsbət və mənfi şoklar öz əksini tapmışdır. Belə ki, inflyasiyanın sürətlə azalması, fiskal konsolidasiyanın gözləniləndən daha yavaş həyata keçirilməsi, Çin iqtisadiyyatının sürətli bərpa, süni intellekt və təchizatla əlaqədar islahatlar müsbət, geosiyasi gərginlik və iqlim dəyişikliyi fonunda əmtəə qiymətlərinin yüksəlməsi, daha sərt pul siyasətinə səbəb olacaq qalıcı baza inflyasiya, Çində artımın zəifləməsi

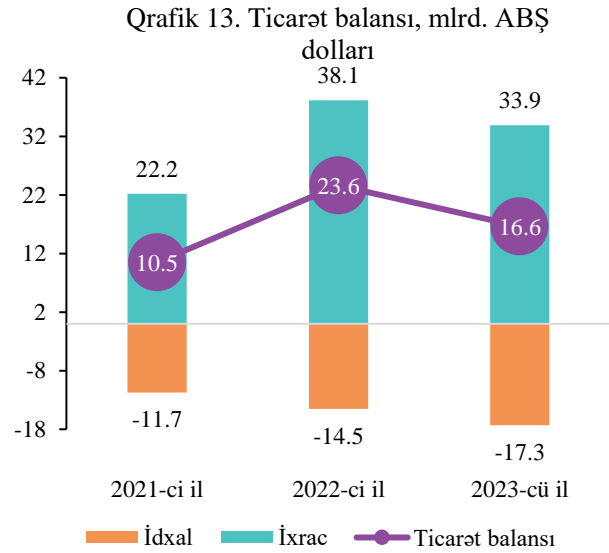
və kəskin fiskal konsolidasiya isə mənfi amillər kimi vurğulanmışdır. BVF siyasət prioritetləri kimi gələcək şoklara qarşı qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsini, davamlı orta-müddətli artımın təmin edilməsini və çoxtərəfli əməkdaşlıq vasitəsilə dayanıqlığın gücləndirilməsini xüsusi olaraq qeyd etmişdir.

II. DAXİLİ MAKROİQTİSADİ ŞƏRAİT

2.1. Xarici sektor

2023-cü il ərzində beynəlxalq konyunkturun əlverişli olması və artan qeyri neft-qaz ixracı tədiyə balansının başlıca komponenti olan xarici ticarət balansının profisitli olması ilə nəticələnmişdir.

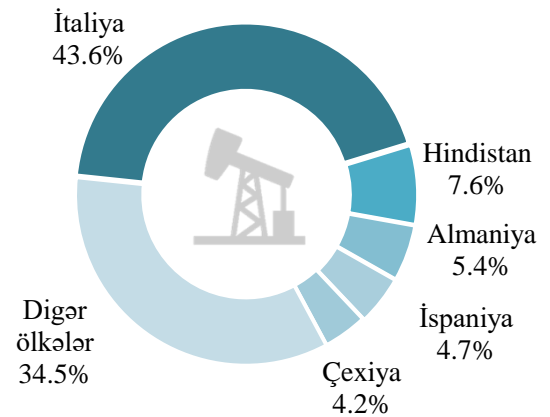
Dövlət Gömrük Komitəsinin (DGK) məlumatlarına əsasən hesabat ilində ölkənin xarici ticarət dövriyyəsi 51.2 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir ki, bunun da 33.9 mlrd. ABŞ dolları (və ya 66.2%-i) ixracın, 17.3 mlrd. ABŞ dolları (və ya 33.8%-i) isə idxalın payına düşmüşdür. Xarici ticarət balansında 16.6 mlrd. ABŞ dolları məbləğində müsbət saldo əmələ gəlmişdir.

Mənbə: DGK

Ticarət dövriyyəsinin yarısından çoxu İtaliya, Türkiyə, Rusiya, Çin, Almaniya, Hindistan, Yunanıstan, ABŞ, İspaniya və Gürcüstan kimi ölkələrin payına düşmüşdür.

Qrafik 14. Xam neft və neft məhsullarının ixrac olunduğu ölkələr, %-lə

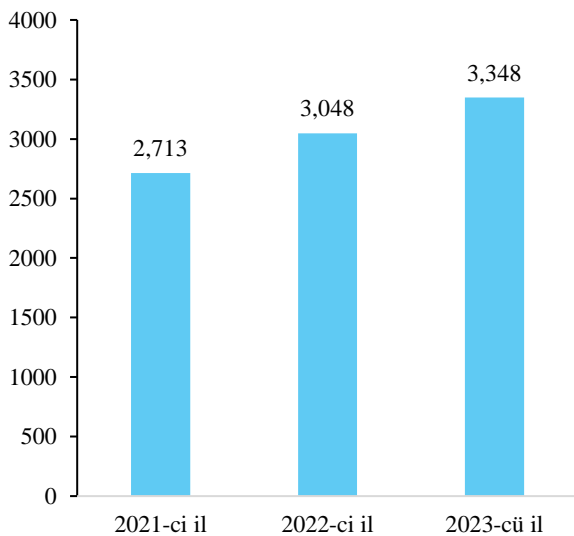

Mənbə: DGK

2023-cü ildə ixracın neft-qaz sektoru üzrə dəyəri 13% azalmışdır ki, bu da əsasən ixrac qiymətlərinin dəyişimi ilə bağlıdır. İxracın dəyəri xam neft üzrə 16.6%, təbii qaz üzrə isə 8.7% azalmışdır. Xam neft və neft məhsullarının 43.6%-i İtaliyaya, 7.6%-i Hindistana, 5.4%-i Almaniyaya, 4.7%-i İspaniyaya, 4.2%-i Çexiya və 34.5%-i digər ölkələrə ixrac olunmuşdur.

İl ərzində qeyri neft-qaz sektoru üzrə ixrac 9.9% artmışdır.

Qrafik 15. Qeyri neft-qaz məhsullarının ixracı, mln. \$

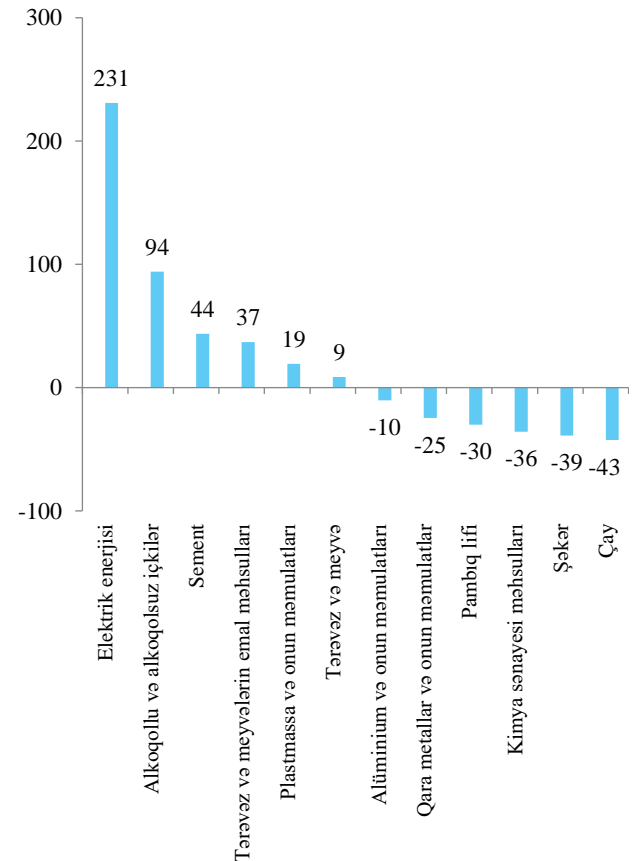

Mənbə: DGK

İxracı artan əsas məhsullar elektrik enerjisi, alkoqollu və alkoqolsuz içkilər, sement, tərəvəz, meyvələr və onların

emal məhsulları, plastmassa və onlardan hazırlanan məmulatlar olmuşdur.

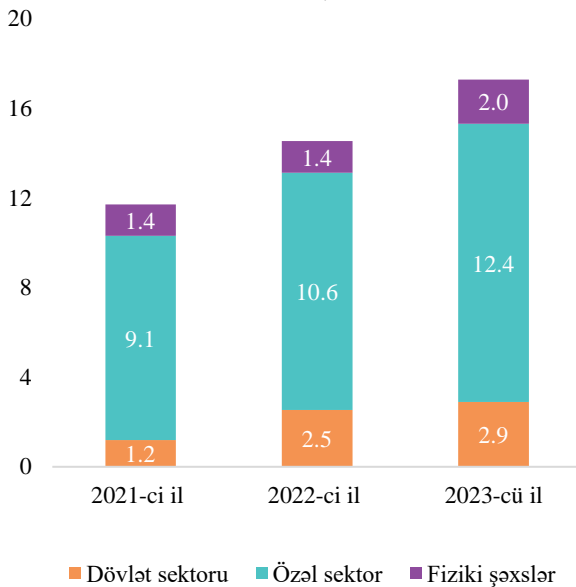
Qrafik 16. 2023-cü ildə bəzi məhsullar üzrə ixracın dəyişimi, %-lə

Mənbə: DGK

Ümumilikdə, hesabat ilində ixracda əsas tərəfdaşlar İtaliya (44.8%), Türkiyə (15.8%), Yunanıstan (4.0%), Hindistan (3.6%) və Rusiya (3.5%) kimi ölkələr olmuşdur.

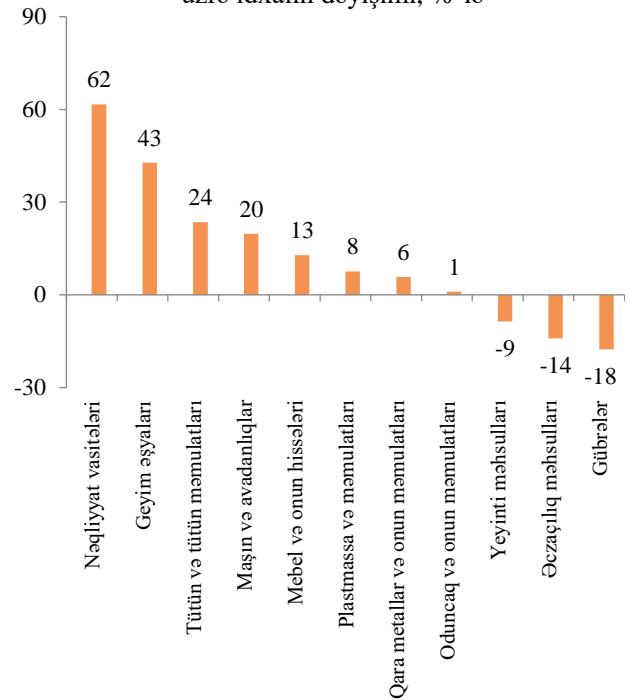
Qrafik 17. Sektorlar üzrə idxalın dinamikası, mlrd.\$

Mənbə: DGK

2023-cü ildə ötən ilə nəzərən əmtəə idxalı 18.9% artmışdır. O cümlədən, əmtəə idxalı dövlət sektoru üzrə 13.9% artaraq 2.9 mlrd. ABŞ dolları, özəl sektor üzrə 17.4% artaraq 12.4 mlrd. ABŞ dolları, fiziki şəxslər üzrə isə 38.8% artaraq 2.0 mlrd. ABŞ dolları olmuşdur.

Qrafik 18. 2023-cü ildə bəzi məhsullar üzrə idxalın dəyişimi, %-lə

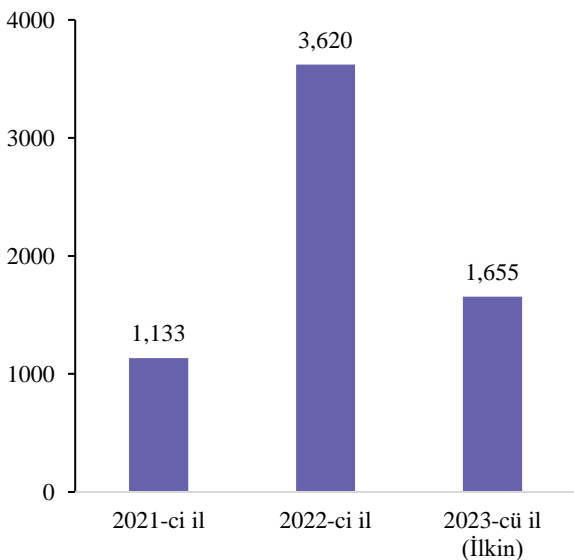
Mənbə: DGK

Hesabat ilində idxalın dəyəri nəqliyyat vasitələri və onların hissələri üzrə 61.6%, geyim əşyaları və geyim üçün ləvazimatlar üzrə 42.8%, tütün və tütün məmulatları üzrə 23.5%, maşın və mexanizmlər üzrə 19.8%, mebel və onun hissələri üzrə 12.8%, plastmassa və onlardan hazırlanan məmulatlar üzrə 7.6%, qara metallar və onlardan hazırlanan məmulatlar üzrə 5.8%, oduncaq və ondan hazırlanan məmulatlar üzrə 1.0% artmış, gübrələr üzrə 17.6%,

əczaçılıq məhsulları üzrə 14.1%, yeyinti məhsulları üzrə isə 8.6% azalmışdır.

İdxal olunmuş məhsulların 18.3%-i Rusiya, 17.5%-i Çin, 13.3%-i Türkiyə, 5.3%-i Almaniya, 5.1%-i ABŞ, 4.0%-i Türkmənistan, 2.8%-i İtaliya, 2.7%-i İran, 2.5%-i Yaponiya, 2.5%-i Koreya Respublikası və 2.3%-i Fransa kimi ölkələrin payına düşmüşdür.

Qrafik 19. Ölkəyə daxil olan pul baratları, mln. \$

Mənbə: AMB

İlkin rəqəmlərə əsasən 2023-cü ildə ölkəyə daxil olan pul baratlarının həcmi pandemiyadan öncəki səviyyəni üstələməkdə davam etmişdir.

Hesabat ilində də ölkədə xarici müəssisə və təşkilatlar tərəfindən əsas

kapitala investisiya axınları davam etmişdir. DSK-nın məlumatına görə bütün maliyyə mənbələrindən əsas kapitala 20.3 mlrd. manat investisiya olmuşdur. Xarici mənbələrdən əsas kapitala yönəldilmiş investisiya ümumi vəsaitin dəyərinin 19.1%-ni təşkil etməklə ötən ilə nəzərən 9.3% artmışdır.

Xarici ölkələr və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitin 94.1%-i Birləşmiş Krallıq, Türkiyə, ABŞ, Yaponiya, İsveçrə, Rusiya, Fransa, Norveç və İran sərmayədarlarına məxsus olmuşdur.

Qiymətləndirmələrə görə mövcud meyillərin davam etməsi halında 2024-cü ildə də cari əməliyyatlar hesabının profitli olacağı proqnozlaşdırılır. Ötən il olduğu kimi 2024-cü ildə də qlobal geosiyasi vəziyyət, əsas ixrac məhsulları üzrə dünya qiymətləri, ticarət tərəfdaşlarında makroiqtisadi durum, qeyri neft-qaz sektoru üzrə ixrac potensialı Azərbaycanın tədiyə balansına təsir göstərən əsas amillər olacaqdır.

2023-cü ildə ölkənin strateji valyuta ehtiyatları beynəlxalq qəbul

edilmiş kifayətlilik normalarını üstələməkdə davam etmişdir. 2023-cü ilin dekabr ayının sonuna ölkənin strateji valyuta ehtiyatları 34 aylıq mal və xidmət idxalına kifayət etmişdir (2023-cü ilin 9 ayı üzrə mal və xidmət idxalı götürülməklə). Strateji ehtiyatlar manatla pul kütləsini (M2) 3.3 dəfə üstələmişdir (01.01.2024 tarixinə olan M2 pul aqreqatı götürülməklə).

2.2. İqtisadi aktivlik

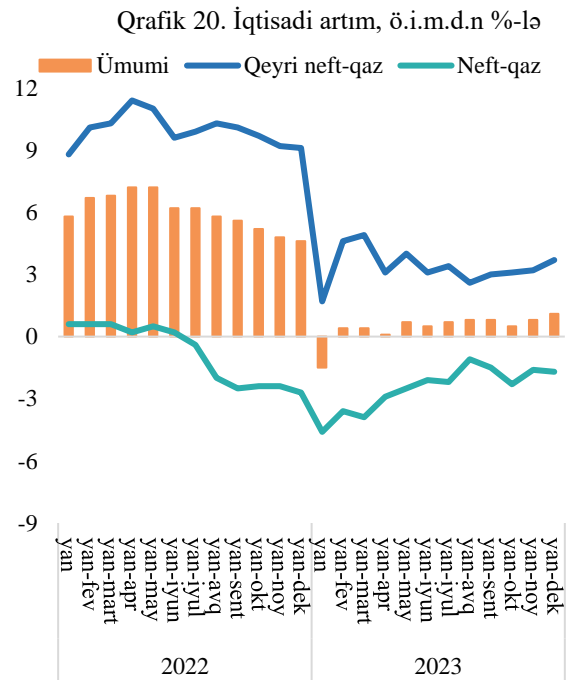
2023-cü ildə ölkədə iqtisadi artım davam etmiş, məcmu tələbin başlıca komponentləri iqtisadi artımı dəstəkləmişdir. Qeyri neft-qaz sektoru iqtisadi aktivliyin yüksəlməsinin əsas hərəkətverici qüvvəsi olmuşdur.

İqtisadi artım. DSK-nın məlumatına əsasən 2023-cü ildə Ümumi Daxili Məhsul (ÜDM) real ifadədə 1.1% artmış və nominal olaraq 123 mlrd. manat təşkil etmişdir. Adambaşına düşən ÜDM-in həcmi 12114.5 manat olmuşdur.

İqtisadiyyatın neft-qaz sektorunda əlavə dəyər nominal olaraq 45.3 mlrd. manat təşkil etmişdir. İl ərzində 30.1 milyon ton əmtəlik xam neft, 36.4 milyard kub metr əmtəlik təbii qaz hasil olunmuşdur. Əvvəlki illə müqayisədə əmtəlik neft hasilatı 7.6% azalmış, əmtəlik qaz hasilatı isə 4.2% artmışdır.

Hesabat ilində qeyri neft-qaz sektorunda əlavə dəyər ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən real ifadədə 3.7% artmış və nominal olaraq 77.7 mlrd. manat təşkil etmişdir. Sənayenin qeyri neft-qaz

seqmentində məhsul istehsalı 8% artmışdır.

Mənbə: DSK

2023-cü ildə kənd təsərrüfatında 3% artım qeydə alınmışdır. Heyvandarlıq məhsulları istehsalında 3.2%, bitkiçilik məhsullarında isə 2.7% artmışdır.

İl ərzində bəzi xidmət sahələrində yüksək artım müşahidə edilmişdir. 2023-cü ildə yük və sərnişin daşımalarında müvafiq olaraq 5.3% və 18.7%, informasiya və rabitə sektorunda isə 16.3%-lik artım qeydə alınmışdır. Hesabat ilində turizm və ictimai iaşə sektorunda əlavə dəyər 2022-ci illə müqayisədə 21.8% artmışdır.

2023-cü ildə istehsal olunmuş ümumi daxili məhsulun strukturunda xidmət sektorlarının payı artmışdır.

Cədvəl 1. ÜDM-in strukturu, xüsusi çəki, %-lə

Sektorlar	2022	2023
Sənaye	51.1	40.5
Tikinti	4.8	6.2
Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq	4.8	5.5
Ticarət, nəqliyyat vasitələrinin təmiri	8.2	10
Nəqliyyat və anbar təsərrüfatı	6	6.2
Turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə	1.6	2.2
İnformasiya və rabitə	1.4	1.7
Digər sahələr	14.7	18.6
Məhsula və idxala xalis vergilər	7.4	9.1

Mənbə: DSK

Mərkəzi Bank tərəfindən real sektorun monitorinqi üzrə aparılan sorğunun nəticələri iqtisadi aktivliyin davam etdiyini təsdiqləyir. Hesabat ilində Biznes İnamı İndeksi (Bİİ) sahələr üzrə müsbət zonada qərarlaşmışdır.

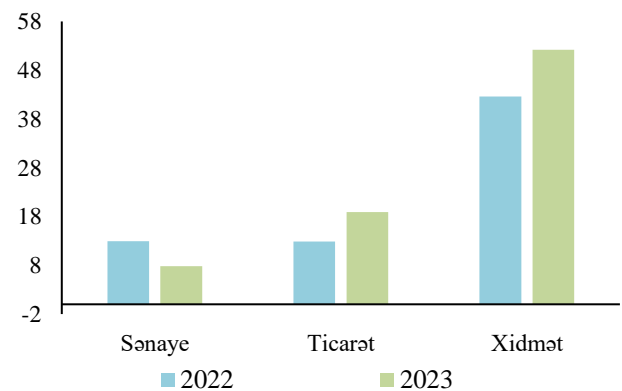
Bİİ sənayenin kimya, ərzaq məhsulları və içkilər, maşınqayırma, tikinti və digər qeyri-metal mineral

məhsulların istehsalı alt sektorlarında yüksək olduğu halda, metallurgiya, plastik və toxuculuq alt sektorlarında nisbətən zəif qalmışdır.

İl ərzində ticarət üzrə Bİİ müsbət zonada qərarlaşmaqla ötən illə müqayisədə yüksəlmişdir. Ticarətin mebel və elektrik məişət avadanlıqları alt sektorlarında daha yüksək, avtomobil və təsərrüfat malları sahəsində isə nisbətən zəif inam indeksinin olduğu müşahidə edilməkdədir.

2023-cü ildə xidmət sektoru üzrə Bİİ ötən ilin göstəricisini əhəmiyyətli üstələmişdir. Xidmət sektorunun bütün alt sektorlarında Bİİ müsbət zonada qərarlaşmışdır.

Qrafik 21. Biznes İnam İndeksi, orta illik

Mənbə: RSM nəticələri əsasında AMB-nin hesablamaları¹

¹ Sənaye Bİİ = (məhsul istehsalı - hazır məhsul ehtiyatı + istehsal gözləntiləri)/3

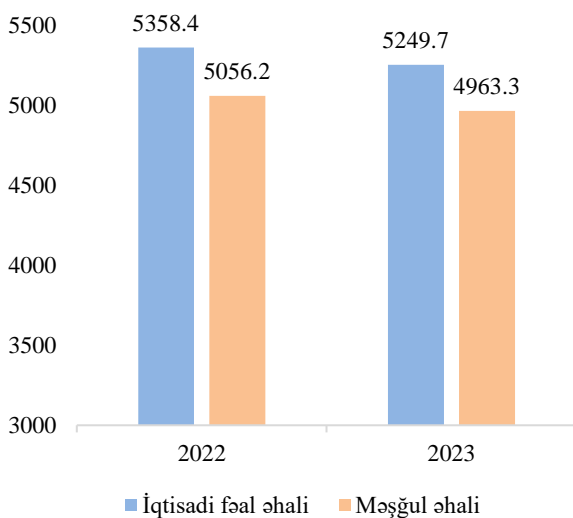
Xidmət Bİİ = (biznes şəraiti + faktiki tələb + tələb gözləntisi)/3

Ticarət Bİİ = (faktiki satış - mal ehtiyatlarının dəyişməsi + satış üzrə gözləntilər)/3

Məşğullüq. 2024-cü ilin 1 yanvar tarixinə ölkədə iqtisadi fəal əhalinin sayı 5249.7 min nəfər, məşğul əhalinin sayı isə 4963.3 min nəfər təşkil etmişdir.

Muzdlu çalışan işçilərin sayı 2023-cü ilin dekabr ayının 1-nə 1732.6 min nəfər olmuşdur. O cümlədən, iqtisadiyyatın dövlət sektorunda işləyənlərin sayı 899.8 min nəfər, qeyri-dövlət sektorunda isə 832.8 min nəfər təşkil etmişdir.

Qrafik 22. İqtisadi fəal əhalinin sayı, min nəfərlə

Mənbə: DSK

Müəssisə və təşkilatlarda muzdlu çalışan işçilərin 22.8%-i məhsul istehsalı sahələrində fəaliyyət göstərir.

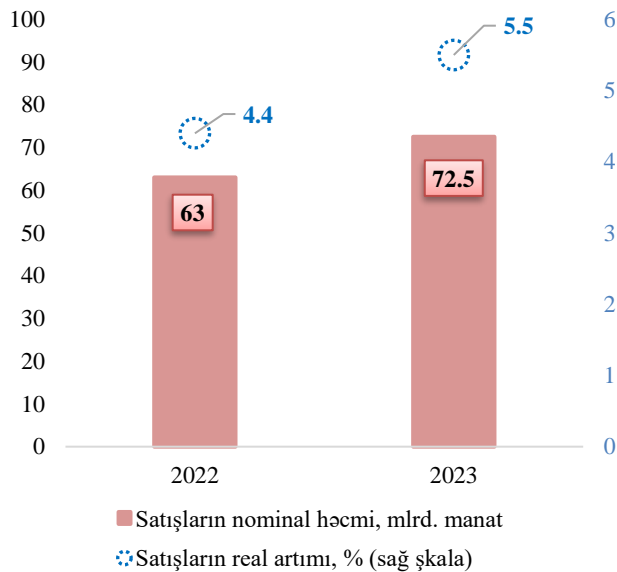
2024-cü ilin 1 yanvar tarixinə ölkədə qeydiyyatda alınmış işsiz şəxslərin sayı 217.6 min nəfər olmuş, onların 41.8%-ni qadınlar təşkil etmişdir.

Mərkəzi Bank tərəfindən real sektorun monitorinqi üzrə aparılan sorğunun nəticələri göstərir ki, 2023-cü il ərzində iqtisadi subyektlərin məşğulluq gözləntiləri sənaye, ticarət və xidmət sektorlarında ötən ilin orta göstəricilərini üstələmişdir.

Məcmu tələb. Məcmu daxili tələbin artımı 2023-cü il ərzində də davam etmiş və iqtisadi aktivliyin dəstəklənməsində mühüm rol oynamışdır.

Məcmu tələbin genişlənməsində başlıca rolu istehlak tələbi oynamışdır. İl ərzində istehlakçıların tələbatlarının ödənilməsi məqsədilə bazarda satılmış əmtəə və xidmətlərin həcmi ötən illə müqayisədə real ifadədə 5.5% artaraq 72.5 mlrd. manat olmuşdur. Bir istehlakçı orta hesabla ayda 594.6 manat və ya 2022-ci illə müqayisədə 74.5 manat çox vəsait xərcləmişdir.

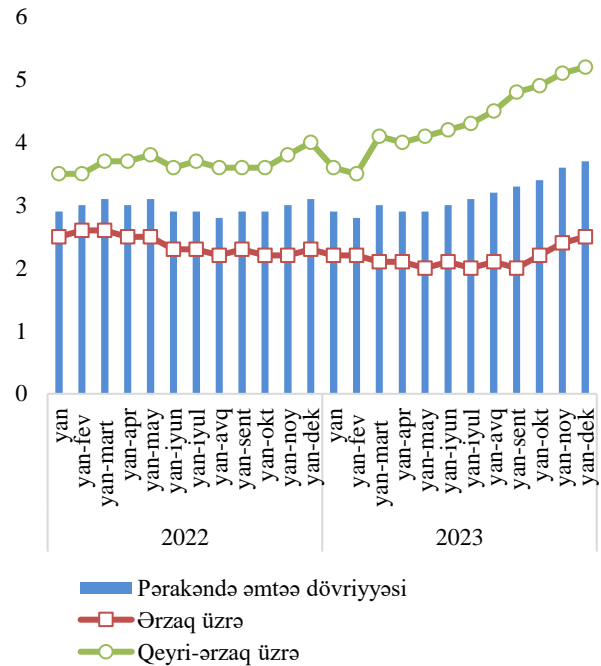
Qrafik 23. İstehlak bazarında satışların həcminin dəyişimi

Mənbə: DSK

Hesabat ilində pərakəndə ticarət dövriyyəsi 2022-ci illə müqayisədə real ifadədə 3.7% artmış və 59 mlrd. manat təşkil etmişdir. Ərzaq məhsulları, içkilər və tütün məmulatları üzrə pərakəndə əmtəə dövriyyəsi 2.5%, qeyri-ərzaq məhsulları üzrə dövriyyə isə 5.2% artmışdır.

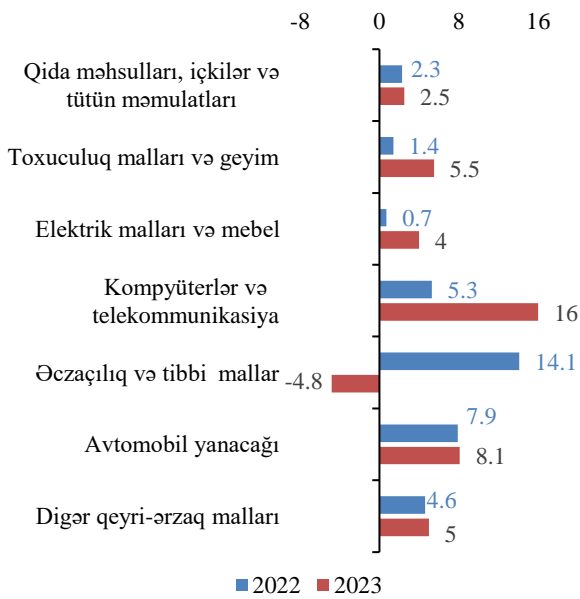
Qrafik 24. Pərakəndə ticarət dövriyyəsinin artımı, ö.i.m.d.n. %-lə

Mənbə: DSK

İstehlakçıların pərakəndə ticarət şəbəkəsində əczaçılıq məhsulları və tibbi ləvazimatların alışı üzrə xərcləri 2022-ci illə müqayisədə azalmış, digər istiqamətlər üzrə xərcləri isə 2023-cü ildə artmışdır.

Qrafik 25. Ticarət dövriyyəsində xərc istiqamətləri üzrə artım, %-lə

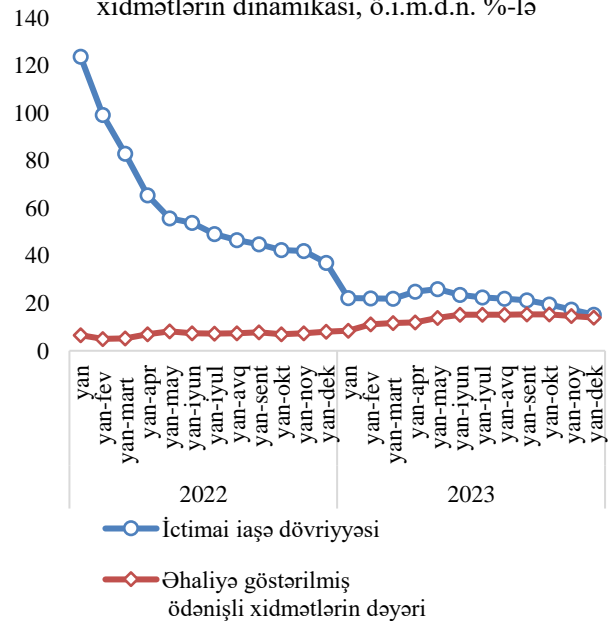

Mənbə: DSK

2023-cü il ərzində istehlakçıların pərakəndə ticarət şəbəkələrində xərclədiyi vəsaitlərin əsas hissəsi, yəni, 56%-i qida məhsulları, içkilər və tütün məmulatlarının alınmasına sərf olunmuşdur. Hər bir istehlakçı pərakəndə ticarət müəssisələrində orta hesabla ayda 484.2 manat və ya 2022-ci illə müqayisədə nominal ifadədə 53.5 manat çox vəsait xərcləmişdir. Bunun da 270.9 manatı qida məhsulları, içkilər və tütün məmulatlarının, 213.3 manatı isə qeyri-ərzaq mallarının alınmasına sərf edilmişdir.

Hesabat ili ərzində ictimai iaşə dövriyyəsi ötən illə müqayisədə real ifadədə 15.2% artmışdır. Həmçinin il ərzində əhaliyə göstərilən ödənişli xidmətlərin dəyəri ötən ilə nəzərən real ifadədə 14% artaraq 11.4 mlrd. manat təşkil etmişdir. 2023-cü ildə orta hesabla adambaşına düşən pullu xidmət istehlakı ötən ilə nəzərən nominal ifadədə 204.8 manat artmış və 1123.9 manat təşkil etmişdir.

Qrafik 26. İctimai iaşə və ödənişli xidmətlərin dinamikası, ö.i.m.d.n. %-lə

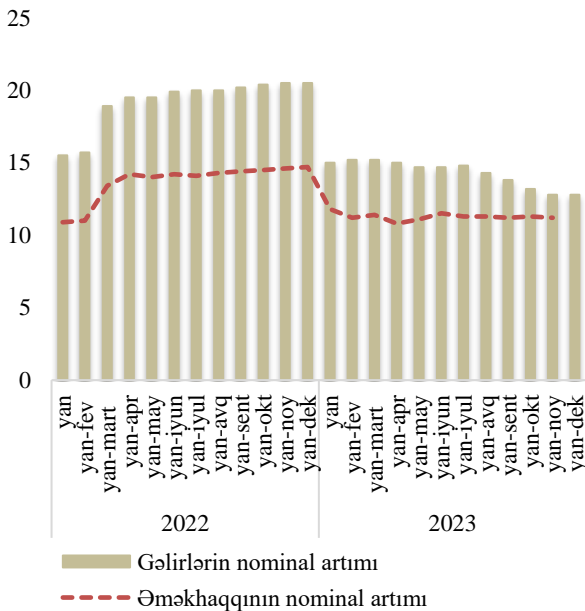

Mənbə: DSK

İl ərzində əhali gəlirlərinin həm real, həm də nominal olaraq artım dinamikası istehlak tələbinin artımını şərtləndirən əsas amillərdən biri olmuşdur.

DSK-nın məlumatlarına əsasən 2023-cü ildə əhalinin pul gəlirləri nominal olaraq 12.8% artaraq 78.1 mlrd. manat olmuş, o cümlədən adambaşına düşən pul gəlirləri hesabat dövründə 7686.9 manat təşkil etmişdir. Əhalinin sərəncamında qalan gəlirlər 12.8% artaraq 69.3 mlrd. manata çatmışdır. Yanvar-noyabr ayları ərzində ölkə iqtisadiyyatında muzzla çalışan işçilərin orta aylıq nominal əməkhaqqı ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən 11.2% artaraq 923.1 manat təşkil etmişdir.

Qrafik 27. Gəlirlərin və əməkhaqqının artım dinamikası, ö.i.m.d.n. %-lə

Mənbə: DSK

İstehlak tələbinə kreditlərin dinamikası da təsir göstərmişdir. 2023-cü ildə ev təsərrüfatlarına verilən kreditlərin həcmi ötən ilə nəzərən 24.2% artmışdır.

Dövlət xərcləri 2023-cü ildə daxili tələbin dəstəklənməsində əhəmiyyətli rol oynamışdır. Dövlət büdcəsinin xərcləri 36.5 mlrd. manat icra olunmuşdur ki, bu da 2022-ci illə müqayisədə 13.7% çoxdur.² İqtisadi təsnifata uyğun olaraq 2023-cü ildə dövlət büdcəsi xərclərinin 35.8%-i və ya 13.1 mlrd. manatı sosialyönlü xərclərin (əməyin ödənişi fondu, təqaüd və sosial müavinətlər, dərman və ərzaq məhsullarının alınması xərcləri) maliyyələşdirilməsinə yönəldilmişdir ki, bu da 2022-ci illə müqayisədə 1.5 mlrd. manat və ya 12.7% çoxdur.

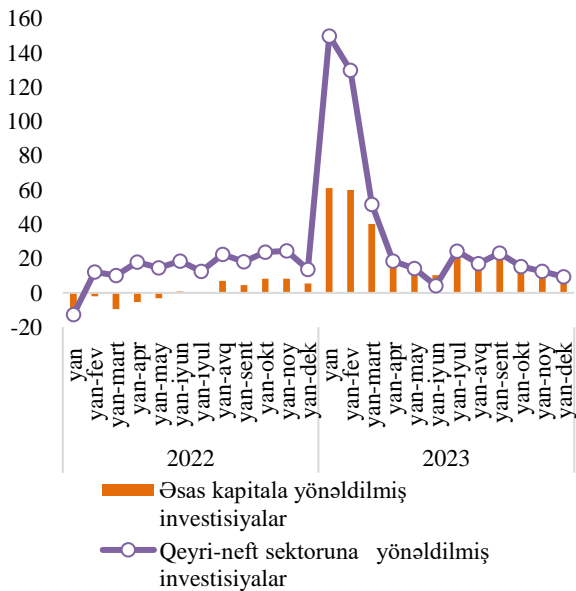
Hesabat ili ərzində istehlak tələbi ilə yanaşı investisiya tələbi də müsbət artım dinamikasına malik olmuşdur. DSK-nın məlumatlarına əsasən il ərzində ölkə iqtisadiyyatında əsas kapitala qoyulmuş vəsaitin həcmi 2022-ci illə müqayisədə

² <http://www.maliyye.gov.az>

9.8% artmış və 20.3 mlrd. manat təşkil etmişdir. Bundan neft-qaz sektoruna yönəldilən vəsaitin həcmi ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən real ifadədə 10.9%, qeyri neft-qaz sektoruna yönəldilən vəsaitin həcmi isə 9.3% artmışdır.

Əsas kapitala yönəldilmiş investisiyaların 80.9%-i daxili mənbələr, 19.1%-i isə xarici mənbələr hesabına formalaşmışdır. Əsas kapitala yönəldilmiş sərmayənin ümumi həcmində müəssisə və təşkilatların öz vəsaitləri (48.5%) üstünlük təşkil etmişdir.

Qrafik 28. Investisiyaların dinamikası, ö.i.m.d.n. %

Mənbə: DSK

Qeyri neft-qaz sektorunun inkişafına yönəldilən 14 mlrd. manatlıq vəsaitin 1.9 mlrd. manatı və ya ümumi sərmayənin 9.2%-i qeyri neft-qaz sənayesində istifadə edilmişdir. Cəmi investisiya qoyuluşlarının 56.1%-i dövlət, 43.9%-i isə qeyri-dövlət sektorunun payına düşmüşdür.

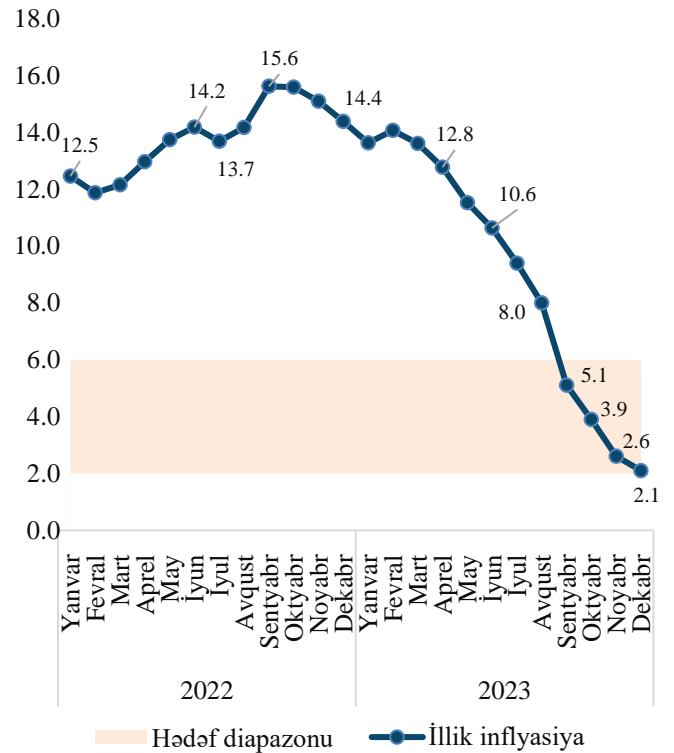
2.3. İnflyasiya prosesləri

2023-cü ilin dekabrında illik inflyasiya hədəf diapazonunun aşağı hissəsində formalaşmışdır. Qlobal iqtisadi proseslər, ticarət tərəfdaşlarından idxal olunan inflyasiyanın səngiməsi və ölkədə həyata keçirilən antiinflyasiya siyasəti inflyasiyanın azalmasına zəmin yaratmışdır.

İstehlak Qiymətləri İndeksi (İQİ).

DSK-nın məlumatına əsasən 2023-cü ilin dekabrında illik inflyasiya (2023-cü ilin dekabr ayı 2022-ci ilin dekabr ayına nəzərən) 2.1% təşkil etmişdir. Orta illik inflyasiya (2023-cü ilin yanvar-dekabrı 2022-ci ilin yanvar-dekabrına nəzərən) isə 8.8% olmuşdur.

Qrafik 29. İllik inflyasiya %-lə

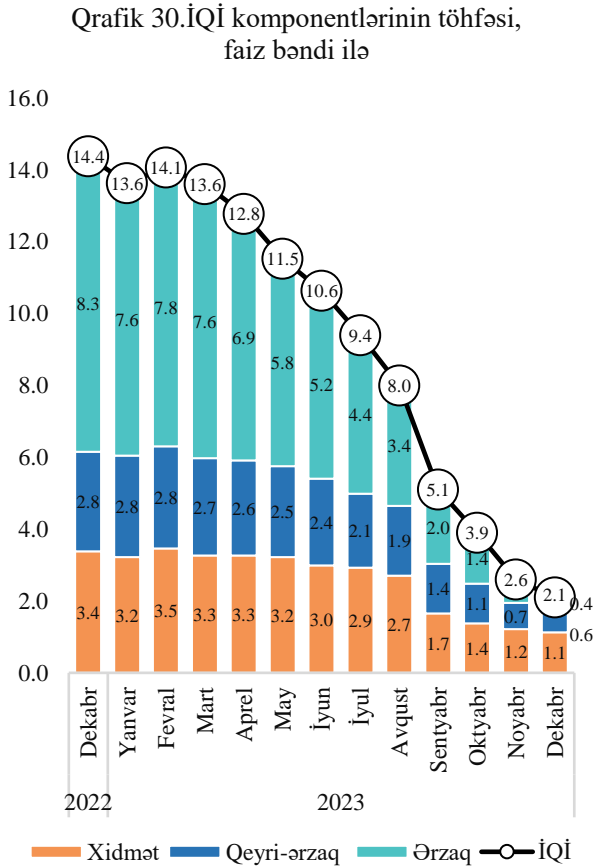

Mənbə: DSK

Ərzaq məhsulları üzrə illik inflyasiya dekabrda 0.8%, orta illik inflyasiya isə 9.6% olmuşdur. Qeyri-ərzaq məhsulları dekabrda keçən ilin müvafiq ayına nəzərən 2.7% bahalaşmışdır. Orta illik qeyri-ərzaq məhsulları inflyasiyası isə 8.4% təşkil etmişdir. Dekabrda illik xidmət inflyasiyası 3.7%, orta illik xidmət inflyasiyası isə 8.2% təşkil etmişdir.

Ötən ilin sonu ilə müqayisədə illik inflyasiya 12.3 f.b. azalmışdır. Bu

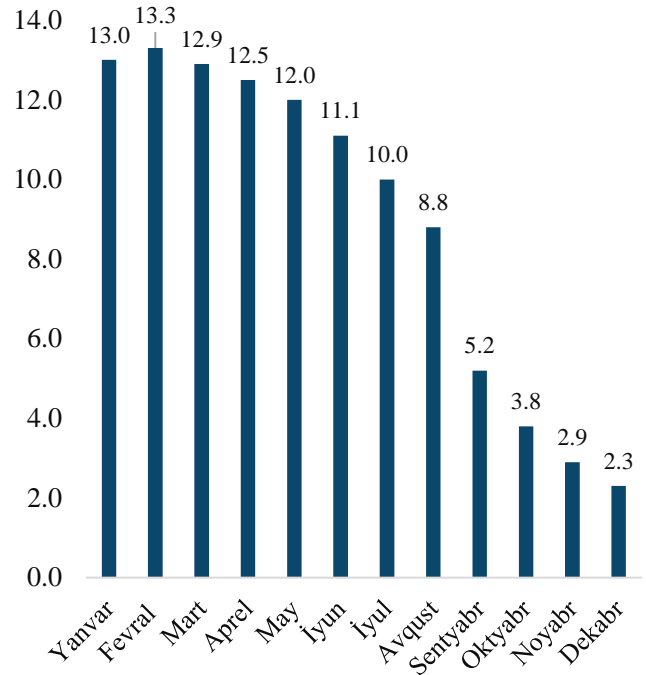
azalmanın 7.9 f.b. ərzaq, 2.3 f.b. xidmət, 2.1 f.b. isə qeyri-ərzaq inflyasiya tempinin azalması hesabına olmuşdur.

Mənbə: DSK, AMB

Tənzimlənən qiymətlərin, həmçinin mövsümi xarakterli kənd təsərrüfatı məhsullarının qiymət dəyişimi nəzərə alınmadan hesablanan illik baza inflyasiyası dekabrda 2.3% təşkil etmişdir. Orta illik baza inflyasiya isə 2023-cü ildə 8.8% olmuşdur.

Qrafik 31. 2023-cü il üzrə illik baza inflyasiyanın dəyişimi, %-lə

Mənbə: DSK

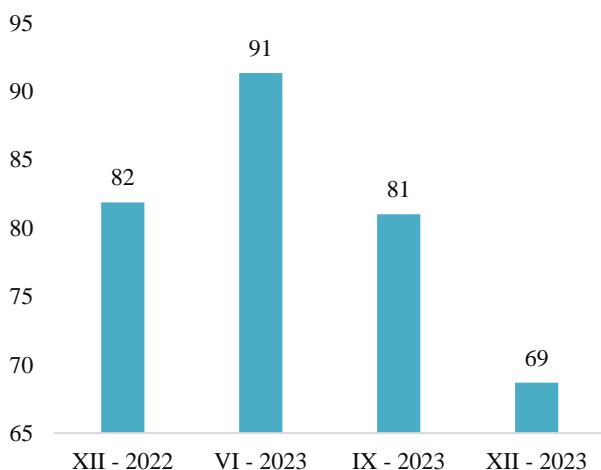
İllik inflyasiya xarici və daxili amillərin təsirləri ilə azalmışdır. Qlobal iqtisadi aktivliyin zəifləməsi, eləcə də qlobal əmtəə, enerji və ərzaq qiymətlərində azalmanın davam etməsi ölkəyə inflyasiya idxalını məhdudlaşdırmışdır. Dünya Bankının məlumatına əsasən əmtəə qiymətləri indeksi dekabrda illik əsasda 18.9%, o cümlədən enerji qiymətləri üzrə 24% enmişdir. BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının (FAO) məlumatına görə isə ərzaq qiymətləri

indeksi dekabrda illik əsasda 10.1% azalmışdır.

Valyuta bazarında tarazlıq inflyasiya idxalının məhdudlaşmasında xüsusi rol oynamışdır. 2023-cü ildə manatın nominal effektiv məzənnəsi 19.3% bahalaşmışdır ki, bu da idxal inflyasiyasına azaldıcı təsir göstərən əsas amildir.

Faktiki inflyasiyanın dinamikası ev təsərrüfatlarının inflyasiya gözləntilərinə də təsir etmişdir. 2023-cü ilin dekabrında keçirilən sorğuların nəticələrinə görə inflyasiyanın artacağını gözləyən ev təsərrüfatlarının payı 69% təşkil etmişdir ki, bu da 2023-cü ilin iyun ayındakı ilə müqayisədə 22 f.b. azdır.

Qrafik 32. İnflyasiya gözləyən ev təsərrüfatlarının payı, %-lə

Mənbə: AMB

Mərkəzi Bankın son proqnozlarına görə 2024-cü ildə illik inflyasiyanın hədəf daxilində qalacağı gözlənilir. Mərkəzi Bankın yanvar inflyasiya proqnozu daha öncəki proqnozla (oktyabr) müqayisədə dəyişməz qalmışdır. İnflyasiyanın xarici amillərinin səngiməsi və hökumətlə birlikdə həyata keçirilən antiinflyasiya tədbirləri ortamüddətli dövrdə inflyasiyanın hədəf diapazonunda formalaşmasını dəstəkləyəcəkdir.

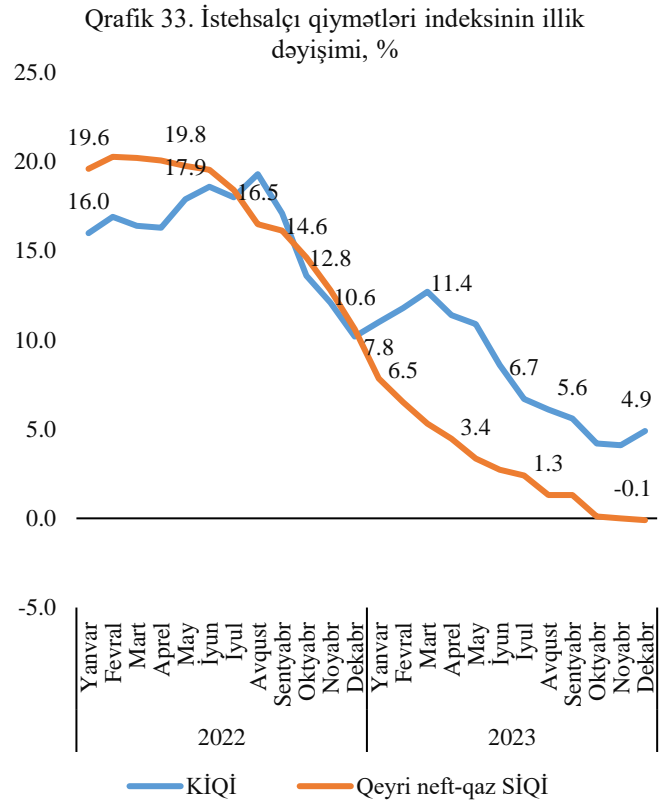
İstehsalçı qiymətləri indeksi.

DSK-nın məlumatına əsasən dekabrda kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçı qiymətlərində illik 4.9% artım müşahidə olunmuşdur. Bitkiçilik məhsullarının qiyməti illik 0.6%, heyvandarlıq məhsullarının qiyməti isə illik 8.8% artmışdır. Bitkiçilik məhsullarının qiymət artımı 2022-ci ilin sonu ilə müqayisədə 7.6 f.b. azalmışdır. Bitkiçilik üzrə qiymət artımının zəifləməsi əsasən idxal olunan gübrə qiymətlərinin azalması ilə əlaqədardır.

2023-cü ilin dekabr ayında sənaye məhsullarının istehsalçı qiymətləri indeksi illik 1.5% azalmışdır. İstehsalçı

qiymətləri indeksi neft-qaz sənayesi məhsulları üzrə 2.4%, qeyri neft-qaz sənayesi məhsulları üzrə isə 0.1% azalmışdır. İl ərzində qeyri neft-qaz sənayesi məhsullarının qiymət indeksi 7.9 f.b. azalmışdır.

Emal sənayesi üzrə istehsalçı qiymətləri indeksi illik 1.1% azalmışdır. Emal sənayesindəki qida məhsullarının istehsalı üzrə illik qiymət indeksi 3% azalmışdır. Məlumat üçün bu qiymət indeksinin illik dəyişimində 2023-cü ilin yanvar ayında 12% artım olmuşdur. Emal sənayesindəki qida məhsullarının istehsalı üzrə illik qiymət indeksinin artım tempinin azalmasına kənd təsərrüfatı qiymətlərinin illik indeksindəki azalma (yanvar ayındakı 11%-dək artım tempi dekabrda 4.9%-dək azalmışdır) əhəmiyyətli təsir göstərmişdir. Bu amillər müəyyən zaman intervalında istehlak qiymətləri indeksinə də azaldıcı təsir göstərir.

Mənbə: DSK

2023-cü ilin dekabr ayında nəqliyyat və anbar xidmətlərinin qiymətləri illik 0.6% artmışdır. Nəqliyyatda yükdaşımaların qiyməti 2.6% artmış, sərnişindaşıma qiyməti isə 18% azalmışdır. Sərnişindaşıma üzrə istehsalçı qiymətlərindəki azalma hava nəqliyyatı ilə xarici sərnişindaşımada istehsalçı qiymətlərinin kəskin azalması ilə bağlıdır (dekabrda müvafiq illik göstərici MDB ölkələrində 42.8%, digər xarici ölkələrdə isə 32.5% azalmışdır). Avtomobil və metro nəqliyyatı üzrə

sərnişindaşıma xidməti üzrə qiymətlər 15.4% artmışdır.

Dekabrda poçt və kuryer xidmətlərinin qiymət indeksi illik 1.3% artmışdır. Rabitə və reklam xidmətlərinin qiymət indeksi dekabr ayında illik 0.4% artmış, informasiya və kommunikasiya texnologiyaları xidmətlərinin qiymət indeksi isə 0.5% azalmışdır.

Mənzil qiymətləri indeksi. DSK-nın məlumatına əsasən 2023-cü ilin IV rübündə mənzil bazarında qiymət indeksi ötən ilin müvafiq rübünə nəzərən 9% artmışdır. İlkin mənzil bazarında qiymət indeksi 6.9%, təkrar mənzil bazarında qiymət indeksi isə 9.1% yüksəlmişdir. 2023-cü ilin III rübü ilə müqayisədə IV rüb üzrə qiymət indeksi ümumilikdə mənzil bazarında 1.7%, ilkin mənzil

bazarında 1.8%, təkrar mənzil bazarında isə 1.7% artmışdır.

III. Monetar şərait

3.1. Pul siyasəti qərarları və alətləri

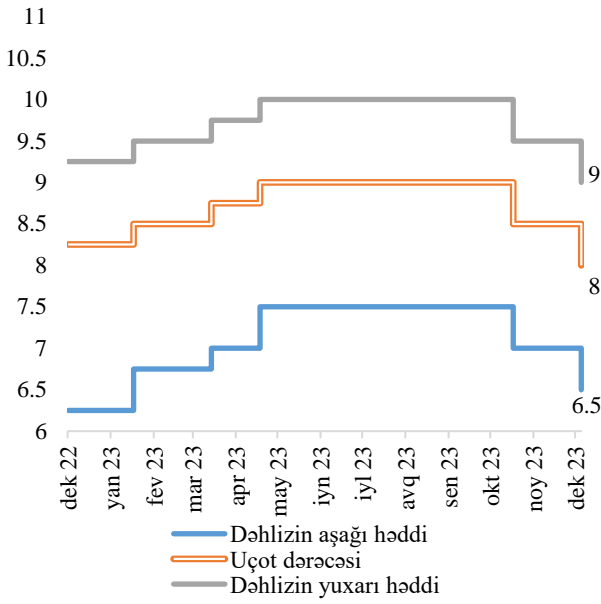
2023-cü ildə pul siyasəti monetar şərait vasitəsilə inflyasiyanın hədəf intervalına qaytarılmasına və inflyasiya gözləntilərinin sabitləşdirilməsinə yönəldilmişdir. Hesabat ilində inflyasiyaya təsir imkanlarının artırılması istiqamətində islahatlar davam etdirilmişdir. Pul siyasəti alətləri bank sisteminin likvidlik mövqeyi və risklər balansı nəzərə alınmaqla tətbiq edilmişdir.

2023-cü ildə Mərkəzi Bankın əməliyyatları üzrə faiz dəhlizinin parametrlərinə dair qərarlar illik inflyasiyanın dinamikası və yenilənmiş makroiqtisadi proqnozlar nəzərə alınmaqla qəbul edilmişdir. Qərarlar verilərkən Azərbaycanda pul siyasətinin ötürücülüğünün xüsusiyyətləri də nəzərə alınmışdır.

Mərkəzi Bankın İdarə Heyəti hesabat ilində faiz dəhlizinin parametrlərini 8 dəfə müzakirə etmişdir. İlk 3 müzakirədə uçot dərəcəsi 8.25%-

dən 9%-ə, faiz dəhlizinin yuxarı həddi 9.25%-dən 10%-ə, faiz dəhlizinin aşağı həddi isə 6.25%-dən 7.5%-ə qaldırılmışdır. Növbəti dövrdə faktiki və proqnoz inflyasiyanın azalması nəzərə alınaraq pul siyasətinin sərtləşdirilməsində fasilə götürülmüş, pul siyasətinə həsr olunmuş növbəti 3 iclasda faiz dəhlizinin parametrlərinin dəyişməz saxlanması barədə qərarlar qəbul edilmişdir. Son 2 iclasda isə faiz dərəcələrinin azaldılmasına başlanılmışdır. Belə ki, uçot dərəcəsi 9%-dən 8%-ə, faiz dəhlizinin yuxarı həddi 10%-dən 9%-ə, faiz dəhlizinin aşağı həddi isə 7.5%-dən 6.5%-ə endirilmişdir. Mərkəzi Bank faiz dərəcələri ilə bağlı qərarları öncədən elan edilmiş qrafik üzrə və müvafiq analitik şərhlərlə ictimaiyyətə açıqlamışdır.

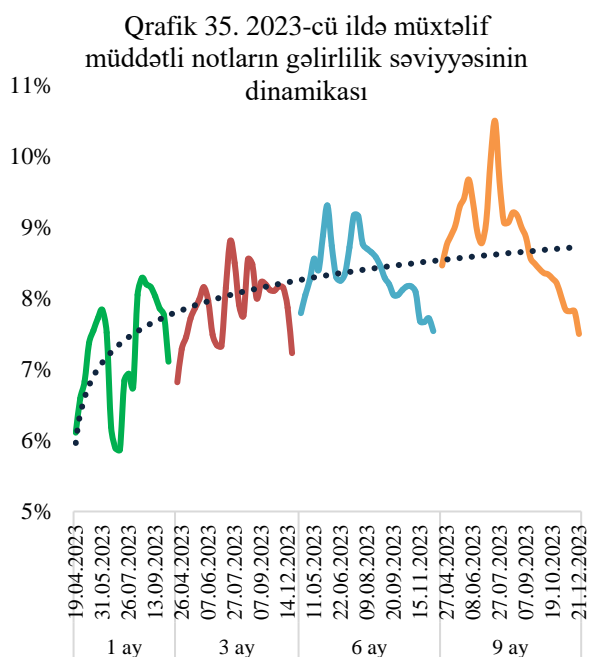
Qrafik 34. Faiz dəhlizinin parametrləri, %

Mənbə: AMB

Hesabat ilində pul siyasəti alətlərinin yeni konfigurasiyada tətbiqi davam etdirilmişdir. Bankların likvidlik mövqeyi Mərkəzi Bankın alətləri arasında sterilizasiya alətlərinə daha yüksək tələbin olmasını şərtləndirmişdir. Pul siyasətinin əməliyyat çərçivəsinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə hesabat ilində sterilizasiya yönümlü daimi imkan aləti üzrə tətbiq edilən kvota ləğv edilmişdir. Bu da əməliyyatların artması ilə müşayiət olunmuşdur. Belə ki, 2023-cü ilin son iş günü daimi imkan alətinə olan tələb 1175 mln. manat olmuşdur.

İl ərzində pul siyasəti hədəflərinə nail olunması məqsədilə açıq bazar əməliyyatlarının təkmilləşdirilməsi işləri davam etdirilmişdir. İl ərzində not hərraclarında rəqabət mühitini optimallaşdırmaq, investor inamını və sterilizasiya əməliyyatlarının effektivliyini artırmaq məqsədilə Mərkəzi Bankın notlarının yerləşdirilməsi şərtlərinə bir sıra dəyişikliklər edilmişdir. Açıq bazar əməliyyatları qismində sterilizasiya məqsədilə 28 günlük (1 ay), 84 günlük (3 ay), 168 günlük (6 ay) və 252 günlük (9 ay) notların yerləşdirilməsi üzrə müntəzəm hərraclar davam etdirilmişdir. Ümumilikdə, Mərkəzi Bank il ərzində müxtəlif müddətli 125 not hərracı keçirmişdir. Not hərraclarında ümumən tələbin təklifi üstələməsi müşahidə olunmuşdur. 2023-cü ilin sonuna notlar vasitəsilə sterilizasiya olunmuş vəsaitin toplam qalığı 1320 mln. manat təşkil etmişdir. Son hərraclarda formalaşan gəlirlik 28 günlük notlar üzrə 7.11%, 84 günlük notlar üzrə 7.23%, 168 günlük notlar üzrə 7.54%, 252 günlük notlar üzrə isə 7.5% olmuşdur.

Mənbə: AMB

İl ərzində banklararası pul bazarında faizləri tənzimləmək, avtonom amillərin təsirlərini operativ şəkildə məhdudlaşdırmaq üçün sterilizasiya məqsədli 7 günlük əməliyyatlar (REPO və 1 həftəlik not hərracları) da keçirilmişdir. 2023-cü ilin sonuna həmin alətlər üzrə sterilizasiya olunmuş vəsaitin toplam qalığı sıfır olmuşdur.

Sterilizasiya əməliyyatları ilə yanaşı, 2023-cü ilin dekabr ayında bankların likvidiyə olan ehtiyacının qarşılınması məqsədilə daimi imkan aləti qismində əks-REPO əməliyyatları da keçirilmişdir.

2023-cü il ərzində bank sistemindəki likvidliyin effektiv idarə edilməsi, pul təklifinin daha effektiv tənzimlənməsi və dedollarlaşma meyillərinin stimullaşdırılması məqsədilə “Məcburi ehtiyatların norması, hesablanması və saxlanması Qaydası”na bir neçə mərhələdə yenidən baxılmışdır. Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin 1 noyabr 2023-cü il tarixli 53/1 nömrəli qərarı ilə “Məcburi ehtiyatların norması, hesablanması və saxlanması Qaydası”na edilən dəyişikliklərə əsasən məcburi ehtiyat normaları milli və xarici valyutada hüquqi şəxslərin depozitlərinin ümumi məbləğindən əlavə, əlaqəli depozitlərin və banka aidiyyəti olan şəxslərin depozitlərinin cəmi depozitlərdə payından asılı olaraq differensiallaşdırılmışdır (Daha ətraflı: <https://www.cbar.az/press-release-4407/about-reserve-requirement-ratios>).

Hesabat ili ərzində alternativ pul siyasəti lövbərinin formalaşdırılması istiqamətində görülmüş tədbirlər çərçivəsində Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin qərarı ilə “Təminatlı

Banklararası Pul Bazarında Bençmark Dərəcəsi (AZIR - Azerbaijan Interbank Rate) üzrə indekslərin hesablanması və açıqlanması Qaydaları” təsdiq edilmişdir. Eyni zamanda Bakı Fond Birjası tərəfindən “Repo bazarında bağlanılan əqdlər üzrə indekslərin hesablanması və açıqlanması Qaydaları”na dəyişikliklər təsdiq edilmişdir. Bu da təminatlı bazarda representativ faiz indekslərinin (AINA – AZN INdex Average) daha yüksək tezliklə yayımlanmasına imkan verir. Hazırda AZIR (Azerbaijan Interbank Rate) və 2 növdə AINA (AINA – AZN INdex Average) indeksləri müntəzəm şəkildə açıqlanır.

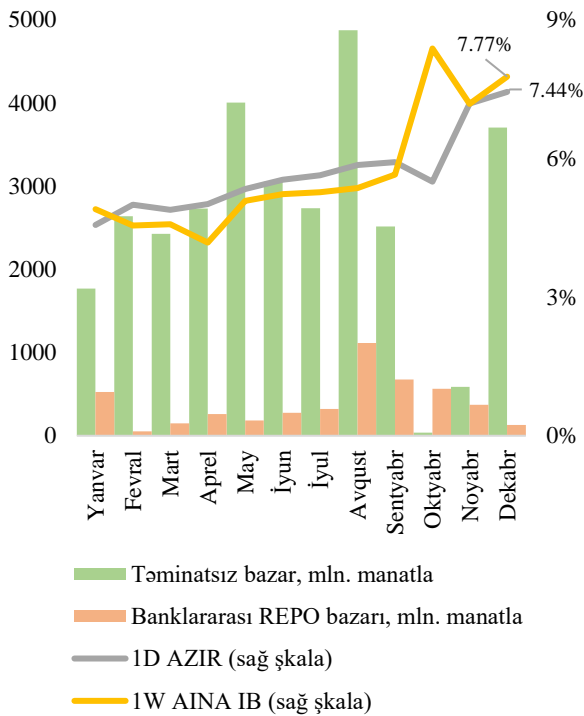
Həm təminatlı, həm də təminatlı pul bazarında faizlər il ərzində faiz dahlizinin dəyişiminə reaksiya vermişdir. Həyata keçirilmiş tədbirlərin nəticəsi olaraq dövr ərzində ilk dəfə representativ banklararası faizlər ilin son rübündə Mərkəzi Bankın faiz dahlizinə daxil olmağa başlamışdır. Belə ki, 2023-cü ilin dekabr ayında banklararası təminatlı pul bazarında 1-3 günlük əməliyyatlar üzrə orta faiz dərəcəsi (1D AZIR) 7.4%,

banklararası REPO bazarında 6-8 günlük əməliyyatlar üzrə orta faizlər (1W AINA_{IB}) isə 7.8% təşkil etməklə dahliz daxilində formalaşmışdır.

Aparılmış təhlillər göstərir ki, müəyyən bank qrupları üzrə banklararası faizlərlə hüquqi şəxslərin manatla depozitləri üzrə faizlər də eyni istiqamətdə dəyişir. Bunlar pul siyasəti qərarlarının faiz kanalı ilə ötürücülüyünün yaxşılaşdığını deməyə əsas verir.

2023-cü il ərzində “Blumberq” ticarət sistemində təminatlı əməliyyatlar üçün yaradılmış platformada banklar arasında 31.1 mlrd. manat məbləğində 2467 ədəd əqd bağlanmışdır. Bu əməliyyatların 95%-i 1-3 günlük olmuşdur. Banklararası REPO bazarında isə 4.6 mlrd. manat həcmində 1240 əqd bağlanmışdır. İl ərzində banklararası REPO əməliyyatlarının 43%-i Mərkəzi Bankın notları əsasında bağlanmışdır.

Qrafik 36. 2023-cü ildə banklararası pul bazarı

Mənbə: AMB

İl ərzində Mərkəzi Bankın İdarə Heyəti tərəfindən təsdiq edilən “Gəlirlilik əyrisinin qiymətləndirilməsi və dərc olunması Qaydaları” qəbul edilmiş və Mərkəzi Bankın internet sahifəsində həftəlik əsasda dövlət istiqrazları üzrə qiymətləndirilmiş gəlirlilik əyrisinin dərcinə başlanılmışdır. Gəlirlilik əyrisi hər iş həftəsinin ilk günündə saat 16.00-dək açıqlanır.

Monetar sferada həyata keçirilən islahatlar banklar tərəfindən likvidliyin daha effektiv idarə olunmasına və banklararası bazardakı aktivliyə müsbət

təsir etmişdir. İl ərzində pul siyasətinin əməliyyat çərçivəsinin təkmilləşdirilməsi pul siyasəti qərarlarının faiz kanalı vasitəsilə inflyasiyaya ötürücülüğünün gücləndirilməsinə xidmət etmişdir. Faiz dəhlizi parametrlərinin makroiqtisadi vəziyyətə uyğun dəyişdirilməsi, pul siyasəti alətlərinin adekvat tətbiqi, məcburi ehtiyat normalarının artırılması məcmu tələbin izafi artımını məhdudlaşdırmışdır. Sterilizasiya əməliyyatlarının aktivləşdirilməsi kredit qoyuluşlarının balanslı artımının təmin edilməsi və ortamüddətli perspektivdə valyuta bazarında tarazlığın dəstəklənməsi baxımından da vacibdir.

Növbəti dövrlərdə də ölkədaxili və qlobal vəziyyətdən asılı olaraq Mərkəzi Bankın pul siyasəti alətlərindən adekvat istifadə ediləcəkdir. Alətlərin kəmiyyət parametrlərinə və durasiyasına dair qərarlar bank sisteminin likvidlik mövqeyinin müntəzəm qiymətləndirilməsindən asılı olaraq operativ şəkildə veriləcəkdir. Pul siyasətinin əməliyyat çərçivəsinin təkmilləşdirilməsi işləri də davam etdiriləcəkdir.

3.2. Pul təklifi

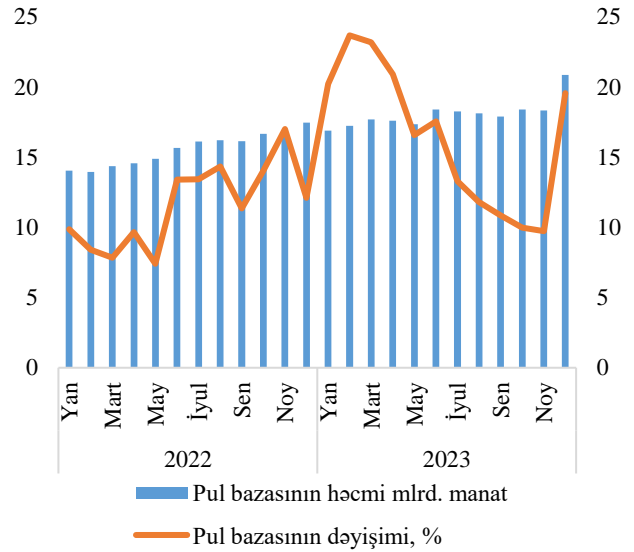
2023-cü ildə pul təklifi iqtisadiyyatın tələbinə uyğun olaraq idarə edilmişdir. Mərkəzi Bankın sterilizasiya əməliyyatları banklararası pul bazarındakı aktivliyi və faizlərin tənzimlənməsini dəstəkləməklə yanaşı pul kütləsinin izafi artımını da məhdudlaşdırmışdır.

2023-cü ildə manatla pul bazası 19.6% artaraq 20.9 mlrd. manat təşkil etmişdir. İl ərzində pul bazasına Mərkəzi Bankın valyuta müdaxiləsi və vahid xəzinə hesabının qalığının dəyişimi artırıcı, sterilizasiya əməliyyatları isə azaldıcı təsir edən əsas amillər olmuşdur.

Hesabat ilində manatla pul bazasının struktur elementi olan dövriyyədəki nağd pulun həcmi³ 17.3 mlrd. manata, manatla müxbir hesabların qalığı isə 3.5 mlrd. manata yüksəlmişdir. Qeyd edək ki, il ərzində müxbir hesab qalıqlarının dinamikasına məcburi ehtiyat normalarında edilən dəyişikliklər də təsir göstərmişdir.

³ bank sistemindən kənarında nağd pul, bankların kassalarında və bankomatlarda olan pullar

Qrafik 37. Pul bazasının həcmi və ö.i.m.d.n dəyişimi

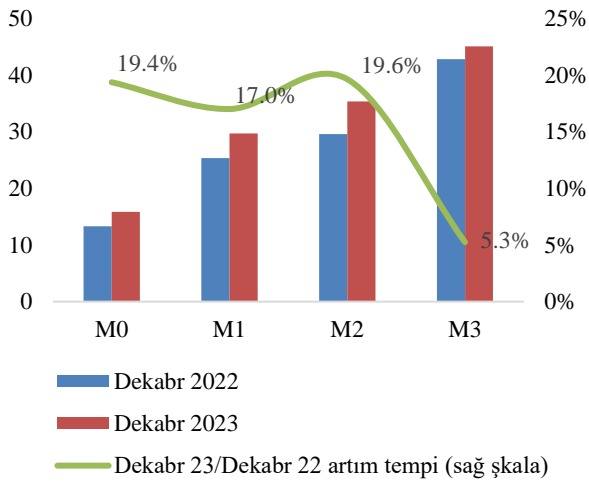

Mənbə:AMB

Manatla pul multiplikatoru (manatla geniş mənada pul kütləsinin manatla pul bazasına nisbəti) ilin əvvəlindən 0.1% artaraq ilin sonuna 1.69 təşkil etmişdir.

Manatla geniş pul kütləsi (M2) il ərzində 19.6% artaraq 35.4 mlrd. manat təşkil etmişdir.

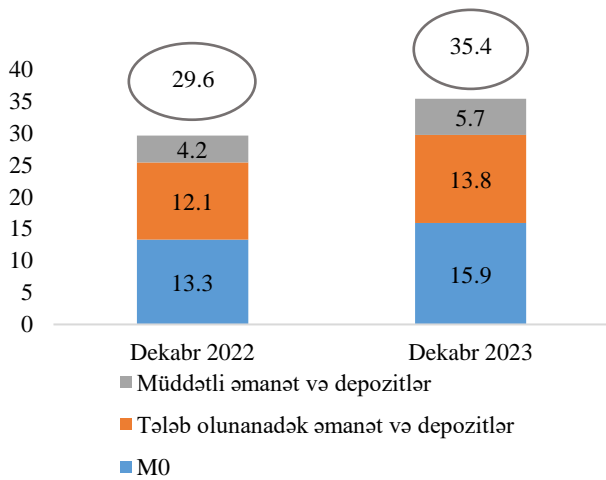
Qrafik 38. Pul aqreqlarının həcmi və dəyişimi, mlrd. manat

Mənbə: AMB

İl ərzində M2 pul aqreqlarının bütün struktur elementləri üzrə artım müşahidə olunmuşdur. 2023-cü ildə M0 nağd pul kütləsi 19.4%, tələb olunanadək əmanət və depozitlər 14.4% və müddətli əmanət və depozitlər isə 35.6% artmışdır.

Qrafik 39. Manatla geniş mənada pul kütləsinin tərkibi, mlrd. manatla

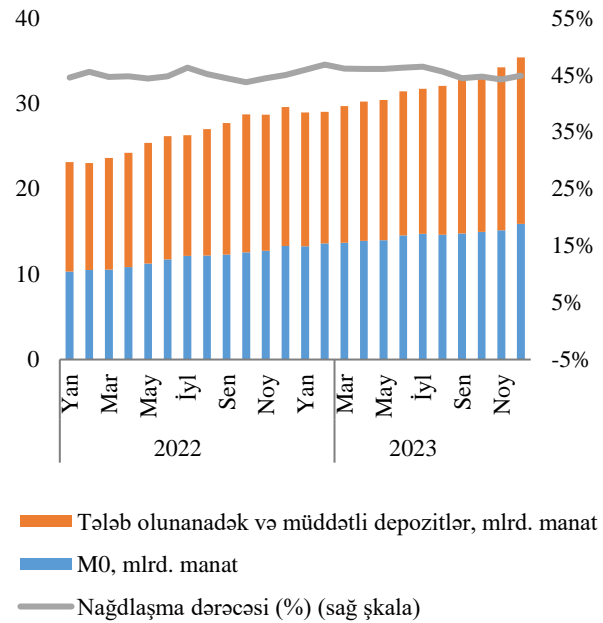

Mənbə: AMB

Pul kütləsinin struktur komponentləri arasında müddətli əmanət və depozitlər ötən ilə nəzərən daha yüksək tempə artmışdır ki, bu da milli valyutaya və bank sisteminə etimadın artmasını göstərir.

Nağd pulun (M0) manatla geniş pul kütləsində (M2) xüsusi çəkisi ötən ilə nəzərən əhəmiyyətli dəyişməyərək ilin sonuna 44.9% təşkil etmişdir.

Qrafik 40. Nağdlaşma (M0/M2)

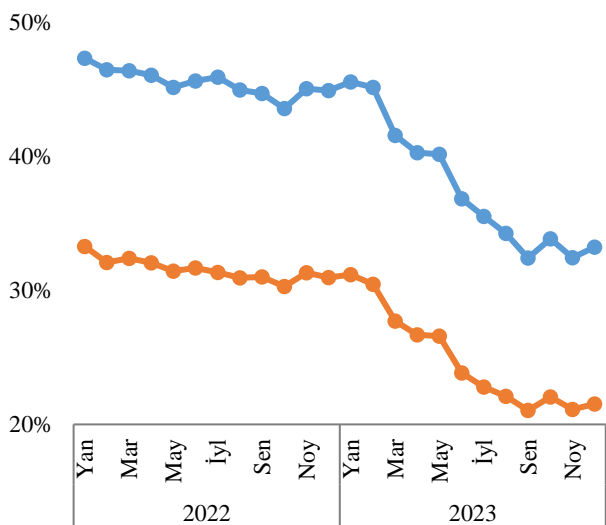
Mənbə: AMB

Hesabat ilində geniş pul kütləsi (M3) 5.3% artmış və dövrün sonuna 45.1 mlrd. manat təşkil etmişdir.

2023-cü ildə dollarlaşmanın azalması meyili davam etmişdir. Xarici valyutada əmanət və depozitlərin həcmi

26.8% azalaraq 9.7 mlrd. manat təşkil etmiş, onun cəmi əmanət və depozitlərdə xüsusi çəkisi 11.7 f.b. azalaraq 33.2%-ə enmişdir. Xarici valyutada əmanət və depozitlərin M3 pul aqreqatında xüsusi çəkisi isə il ərzində 9.4 f.b. azalaraq dövrün sonuna 21.5% təşkil etmişdir.

Qrafik 41. Dollarlaşma, %

- Xarici valyutada əmanət və depozitlərin cəmi əmanət və depozitlərdə xüsusi çəkisi
- Xarici valyutada əmanət və depozitlərin M3-də xüsusi çəkisi

Mənbə: AMB

Hüquqi şəxslərin depozitlərində xarici valyutanın payı ilin sonuna 43.4% təşkil etmişdir ki, bu da ötən ilin sonuna nəzərən 9.4 f.b. aşağıdır. Fiziki şəxslərin əmanətlərinin dollarlaşma səviyyəsində də azalma müşahidə olunmuşdur. Bu göstərici 6 f.b. azalaraq ilin sonuna 33.2% təşkil etmişdir. İl ərzində qeyri-rezident fiziki şəxslərin əmanətləri çıxılmaqla ev təsərrüfatlarının əmanətlərinin dollarlaşması 6.1 f.b. azalaraq ilin sonuna 29.5%-ə enmişdir.

Mərkəzi Bank növbəti ildə də pul təklifinin pul siyasəti hədəflərinə uyğun dəyişimini təmin etmək üçün sərəncamındakı alətlərdən adekvat istifadə edəcəkdir.

3.3. Valyuta bazarı və manatın məzənnəsi

2023-cü ildə manatın xarici valyutalara qarşı məzənnəsi valyuta bazarında tələb-təklif nisbətindən asılı olaraq formalaşmışdır. Tədiyə balansının profisitli olması qiymət sabitliyinin əsas lövbəri olan məzənnə sabitliyini dəstəkləmişdir.

2023-cü ildə nağdsız valyuta bazarında aparılmış əməliyyatların həcmi 29.5 mlrd. ABŞ dolları ekvivalentində⁴ olmuşdur. Nağdsız valyuta əməliyyatlarının 79%-i ABŞ dollarında, 21%-i isə digər valyutalarda aparılmışdır. Valyuta əməliyyatlarının 21%-i banklararası valyuta bazarında (BVB), 79%-i isə bankdaxili valyuta bazarında (BDVB) həyata keçirilmişdir.

Hesabat ilində BVB-də əməliyyatların həcmi 6.2 mlrd. ABŞ dolları (ARDNF-nin və Mərkəzi Bankın əməliyyatları daxil olmaqla) ekvivalentində olmuşdur. Bu seqmentdə əməliyyatların 98%-i ABŞ dollarında aparılmışdır. BVB-də valyuta

əməliyyatları üzrə dövriyyə əsasən “Blumberq” platformasında aparılan əməliyyatlar hesabına formalaşmışdır.

Hesabat ilində banklararası valyuta bazarında mövcud hərrac mexanizmi saxlanılmaqla, Mərkəzi Banka valyuta bazarındakı proseslərə çevik reaksiya vermək imkanı verən, banklara real vaxt rejimində xarici valyutaya tələb və təklifi izləməyə və ən optimal məzənnə ilə əqd bağlamağa şərait yaradan Blumberqin “BMatch” platforması aktivləşdirilmişdir.

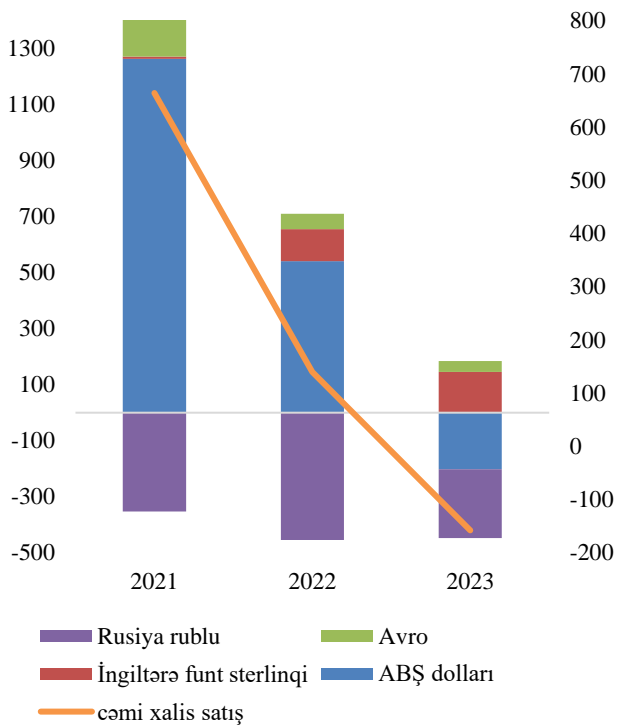
BDVB-də valyuta əməliyyatlarının həcmi 23.3 mlrd. ABŞ dolları ekvivalentində olmuşdur ki, bunun da 74%-ni ABŞ dolları ilə aparılan əməliyyatlar təşkil etmişdir. BDVB-də valyuta əməliyyatlarının 93.8%-i hüquqi şəxslərlə aparılan valyuta əməliyyatlarının payına düşmüşdür.

Banklar tərəfindən nağd xarici valyutanın alqı-satqısı üzrə aparılmış əməliyyatların həcmi 3.8 mlrd. ABŞ dolları ekvivalentində olmuşdur. Bunun 83.9%-ni ABŞ dolları ilə aparılmış

⁴ ABŞ dolları, Avro, İngilis funt sterlinqi, Rus rublu ilə əməliyyatlar daxil olmaqla

əməliyyatlar təşkil etmişdir. Son illər ərzində ilk dəfə 2023-cü ildə bankların xarici valyuta alışları satışlarını üstələmişdir. Nəticədə xalis satış neqativ zonada qərarlaşmışdır.

Qrafik 42. Banklar tərəfindən xarici valyutanın nağd xalis satışı, mln.manat ekvivalentində

Mənbə: AMB

Qeyd: müsbət zona satışı, mənfi zona alışı göstərir.

2023-cü il ərzində Mərkəzi Bankda ARDNF-in valyuta satışlarının həyata keçirilməsi üzrə 96 hərrac baş tutmuşdur. Bu valyuta hərraclarının 92%-də təklif tələbi üstələmişdir. Əsasən fiskal sektorun ehtiyacları üçün il ərzində Mərkəzi Bank valyuta bazarına 2.1 mlrd

ABŞ dolları həcmində alış-yönlü müdaxilə etmişdir. Valyuta müdaxilələri ilə əlaqədar Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatları 2023-cü ildə 29.1% artaraq 11.6 mlrd.\$-a çatmışdır.

İl ərzində manatın ABŞ dollarına nəzərən rəsmi məzənnəsi banklararası əqdlər üzrə orta məzənnə ("Blumberq" platformasında hərraclər və hərracdən kənar əməliyyatlar nəzərə alınmaqla) əsasında müəyyən edilmişdir. Hesabat ilində manatın ABŞ dollarına qarşı orta günlük rəsmi məzənnəsi 1.7 manat təşkil etmişdir. Banklar tərəfindən müəyyən edilən xarici valyutanın alış-satış məzənnələri rəsmi məzənnəyə yaxın hərəkət etmişdir. Belə ki, kommersiya banklarının orta hesabla günlük alış məzənnəsi 1 ABŞ dollarına nəzərən 1.6945 manat, satış məzənnəsi isə 1.7020 manat təşkil etmişdir.

Hesabat ilində manatın məzənnəsi ticarət tərəfdaşı olan digər ölkələrin valyutalarına qarşı fərqli istiqamətlərdə dəyişmişdir. İkitərəfli məzənnələrin dinamikası çoxtərəfli məzənnənin dinamikasına da təsir göstərmişdir.

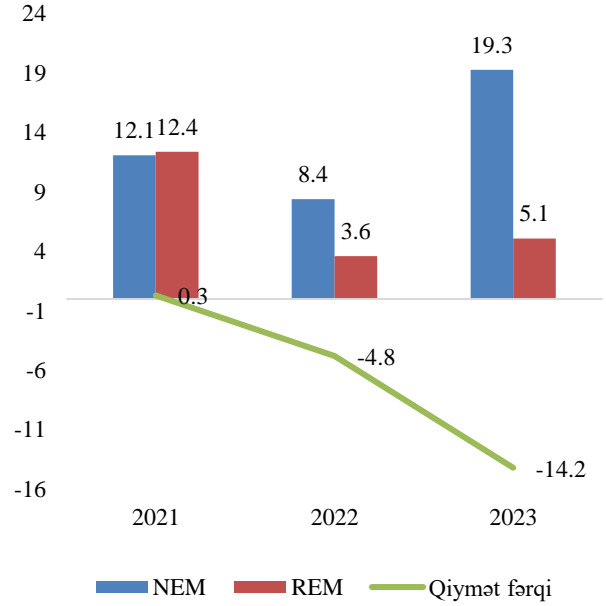
Cədvəl 2. 2023-cü ildə ticarət tərəfdaşı olan ölkələrin valyutalarına nəzərən manatın nominal və real ikitərəfli məzənnələrinin dəyişimi (dekabr 2022=100),%-lə

	Nominal ikitərəfli məzənnə	Real ikitərəfli məzənnə
Rusiya rublu	138.3	131.5
Türkiyə lirəsi	156	96.7
Avro	96.9	95.8
Çin yuani	102.2	104.9
İran rialı	100	72.9
ABŞ dolları	100	98.8
Qazaxıstan tengəsi	98.1	91
Belarus rublu	130.5	126
Yaponiya yeni	106.6	105.5
Gürcüstan laris	100	101.7
Ukrayna qrivnası	100.4	97.6
İsveçrə frankı	92.7	92.5
Cənubi Koreya vonu	100.7	99.7
İngiltərə funt sterlinqi	96.1	94.4
İsrail şəkeli	106.4	105.6
Ümumi (NEM, REM)	119.3	105.1

Mənbə: AMB

Ümumilikdə, il ərzində manatın nominal effektiv məzənnəsi 19.3%, real effektiv məzənnəsi isə 5.1% möhkəmlənmişdir. Azərbaycanın inflyasiyanın tərəfdaş ölkələrdəki orta inflyasiyadan əhəmiyyətli aşağı olması real effektiv məzənnəyə azaldıcı təsir etmişdir.

Qrafik 43. Effektiv məzənnə indeksləri, (ötən ilin dekabrına nəzərən)

Mənbə: AMB

Manatın nominal effektiv məzənnəsinin möhkəmlənməsi inflyasiya idxalını məhdudlaşdıran başlıca amillərdən biri kimi çıxış etmişdir.

İstifadə olunmuş qrafik və cədvəllər

Qrafiklər

Qrafik 1	Qlobal iqtisadi aktivlik göstəriciləri -----	4
Qrafik 2	Satınalma Menecerləri İndeksi (SMİ) -----	5
Qrafik 3	İqtisadi artım proqnozu -----	5
Qrafik 4	Bəzi İEOÖ-də inflyasiya -----	6
Qrafik 5	İşsizlik səviyyəsi -----	7
Qrafik 6	Qlobal əmtəə qiymət indekslərinin dinamikası -----	8
Qrafik 7	FAO qlobal ərzaq qiyməti indeksi -----	9
Qrafik 8	Qlobal neft bazarında tələb və təklifin dinamikası -----	9
Qrafik 9	Qlobal təchizat və daşınma indeksləri dinamikası -----	10
Qrafik 10	Fond birjalarında meyillər -----	12
Qrafik 11	Maliyyə şəraiti indeksi -----	13
Qrafik 12	Uzunmüddətli real faiz dərəcələri -----	14
Qrafik 13	Ticarət balansı -----	16
Qrafik 14	Xam neft və neft məhsullarının ixrac olunduğu ölkələr -----	16
Qrafik 15	Qeyri neft-qaz məhsullarının ixracı -----	17
Qrafik 16	2023-cü ildə bəzi məhsullar üzrə ixracın dəyişimi -----	17
Qrafik 17	Sektorlar üzrə idxalın dinamikası -----	18
Qrafik 18	2023-cü ildə bəzi məhsullar üzrə idxalın dəyişimi -----	18
Qrafik 19	Ölkəyə daxil olan pul baratları -----	19
Qrafik 20	İqtisadi artım -----	21
Qrafik 21	Biznes inam indeksi -----	23
Qrafik 22	İqtisadi fəal əhalinin sayı -----	23
Qrafik 23	İstehlak bazarında satışların həcmnin dəyişimi -----	24
Qrafik 24	Pərakəndə ticarət dövriyyəsinin artımı -----	24
Qrafik 25	Ticarət dövriyyəsində xərc istiqamətləri üzrə artım -----	25
Qrafik 26	İctimai iaşə və ödənişli xidmətlərin dinamikası -----	25
Qrafik 27	Gəlirlərin və əməkhaqqının artım dinamikası -----	26
Qrafik 28	İnvestisiyaların dinamikası -----	27
Qrafik 29	İllik inflyasiya -----	28
Qrafik 30	İQİ komponentlərinin töhfəsi -----	29

Qrafik 31	İllik baza inflyasiyanın dəyişimi-----	29
Qrafik 32	İnflyasiya gözləyən ev təsərrüfatlarının payı -----	30
Qrafik 33	İstehsalçı qiymətləri indeksinin illik dəyişimi -----	32
Qrafik 34	Faiz dəhlizinin parametrləri -----	31
Qrafik 35	2023-cü ildə müxtəlif müddətli notların gəlirlilik səviyyəsinin dinamikası -----	35
Qrafik 36	2023-cü ildə banklararası pul bazarı -----	37
Qrafik 37	Pul bazasının həcmi və ö.i.d.m.n dəyişimi -----	38
Qrafik 38	Pul aqreqlarının həcmi və dəyişimi -----	39
Qrafik 39	Manatla geniş mənada pul kütləsinin tərkibi -----	39
Qrafik 40	Nağdlaşma -----	39
Qrafik 41	Dollarlaşma -----	40
Qrafik 42	Banklar tərəfindən xarici valyutanın nağd xalis satışı -----	42
Qrafik 43	Effektiv məzənnə indeksləri -----	43

Cədvəllər

Cədvəl 1	ÜDM-nin strukturu -----	22
Cədvəl 2	2023-cü ildə ticarət tərəfdaşı olan ölkələrin valyutalarına nəzərən manatın nominal və real ikitərəfli məzənnələrinin dəyişimi -----	43

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı

Tel.: (+99412) 493 11 22

<http://www.cbar.az>

Ünvan: AZ1014, Bakı, R.Behbudov küçəsi, 90